ATATÜRK YOLU DERGİSİ
JOURNAL OF ATATÜRK YOLU

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi/Journal of Atatürk Yolu, 73 (2023), s. 219-240.
Geliş/Received: 09.07.2023
Kabul/Accepted: 15.09.2023
DOI: 10.46955/ankuayd.1324821

(Araştırma Makalesi/Research Article)

CUMHURİYETÇİ GÜVEN PARTİSİ'NİN YAYIN ORGANI OLAN ATAYOLU DERGİSİ ÜZERİNDEN TURHAN FEYZİOĞLU'NUN ATATÜRKÇÜLÜĞÜNÜN ANALİZİ

ANALYSIS OF TURHAN FEYZİOĞLU'S ATATURKISM THROUGH ATAYOLU MAGAZINE, THE PUBLISHING ORGANIZ OF THE REPUBLIC GÜVEN PARTY

UMUT C. KARADOĞAN*

ÖZ

Dünyada başlayan bağımsızlık savaşlarının neticesinde kazanan ve kaybeden devletler olmuş, yeni düşünce sistemleri, ideolojiler doğmuştur. Söz konusu büyük savaşı veren milletlerden olan Türkler, yenilgiyi kabullenmeyerek mücadelelerine kaldıkları yerden devam etmiş ve cephede kazandıkları başarının bir benzerini masa başında da elde ederek yeni, millî ve üniter bir devletin temellerini atmışlardır. İşte bu mücadelenin liderliğini yapan Mustafa Kemal Paşa; kurulan devletin çağdaş dünya devletlerinde olduğu biçimde ilerlemesini, payidar kalmasını temin edebilmek maksadıyla birtakım siyasi, sosyal, kültürel, iktisadi girişimlerde bulunmuş ve bir Türk inkılabının başlangıcını gerçekleştirmiştir. Türk toplumunda da karşılık bulan bu uygulamaların ve düşünce sisteminin adlandırılması ise hareketin önderinin adıyla yapılmıştır. Bu çok yönlü bir düşünce sistemi kimileri tarafından ideoloji, kimileri tarafından düşünce sistemi, kimileri tarafından düstur olarak nitelendirilse de Cumhuriyet'in ilanının ardından ülke yönetiminin ve siyasetinin işlerliğinin ana maddesi olmuştur. 1930-1935 yılları arasında tanımlaması, sınırları, kaideleri tartışılmış, totaliter, dogmatik, demokratik, pragmatik mi olduğu tartışılmıştır.

Yaptığımız araştırmamızdaki amacımız ise Turhan Feyzioğlu'nun kurduğu siyasi partinin yayın organı olan Atayolu dergisi üzerinden kendisinin algıladığı Kemalizm'in analizini yapabilmek ve dönem itibari ile oluşan diğer Kemalizm algılarını ifade etmeye çalışarak, "Kemalizm Düşüncesi"nin varlığını, dününü, bugününü tartışarak, sorunlarının çözümünde etkin bir yapı olup olmadığının tespitini yapabilmektir. Bu sebeple, "Türk İnkılabının fikri temellerini oluşturan Atatürkçülük, Mustafa Kemal Paşanın uygulamaları, söylemleri temel alınarak bütün şekilde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atatürkçülük, Atayolu, Cumhuriyetçi Güven Partisi, İdeoloji, Turhan Feyzioğlu.

ABSTRACT

As a result of the National Liberation wars that started in the world, there have been states that have won and lost, and new systems of thought and ideologies have emerged. Turks, who were one of the nations that fought the great war, did not accept defeat and continued their struggle from where they left off and they laid the foundations of a new, national and unitary state by achieving a similar success at the front. Founding leader of Turkiye's Mustafa Kemal Pasha, who led this struggle; It has made some political, social, cultural and economic initiatives in order to ensure that the established state progresses and maintains its standing as in the modern world states and realized the beginning of a Turkish revolution. The naming of these practices and thought system, which also found a response in Turkish society was made with the name of the leader of the movement. Although this multi-faceted system of thought is described as an ideology by some, a system of thought by some, and a maxim by others, it was fundemental of the functioning of the country's administration and politics after the proclamation of the Republic. Between 1930 and 1935, its definition, boundaries and rules were discussed, and it was discussed whether it was totalitarian, dogmatic, democratic or pragmatic.

Our aim in our research is to analyze the Kemalism understanding of Turhan Feyzioglu through Atayolu magazine, the publication organ of the political party founded by him and also other perceptions of Kemalism formed as of the period, discussing the existence, past and present of "Kemalism Thought", to determine whether it is an effective structure in solving its problems. For this reason, Kemalism, which constitutes the intellectual foundations of the Turkish Revolution, has been evaluated as a whole based on the practices and discourses of Mustafa Kemal Pasha.

Keywords: Atayolu, İdeology, Kemalism, Republician Trust Party, Turhan Feyzioglu.

* Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, umuttarih@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1197-5156.

Extented Abstract

Turhan Feyzioğlu was elected as a deputy from Kayseri between the 12th and 16th terms and started the process of "political search" within the CHP with the understanding of the "Left of the Center", which was shaped since 1964 but announced to the public in 1965. The main theme of the process in which Turhan Feyzioğlu was active in politics is the period in which he claimed that Atatürk's principles were abandoned by the Republican People's Party administration and that the party administration allowed other political parties to distort these principles and erase values. At the point of these criticisms, it has been discussed that each political party and its administrators have developed a unique sense of Kemalism, that values have changed over time, and that Feyzioglu's Kemalism is different from the others.

While going to the 18th congress of the CHP, Feyzioglu and his friends around whom he would follow the political path insisted on the views of the headquarters and the chairman, and Bulent Ecevit's active politics on the subject with the power he received from the chairman and his directing the CHP to the "Left of the Center" understanding caused unrest within the party. Turhan Feyzioğlu's ties with his party, whose political dominance in the party was broken upon the possibility of Ecevit becoming the general secretary, came to the point of breaking. However, the fact that the leader of the party, İnonu, was included in the list of the dissidents in the list prepared due to the rational balance policy carried out in the process, has partially changed the situation. In the formation of the new party assembly, groups such as “Left of the Center”, “Right of the Center” and “Middleists”, according to the definitions of the newspapers of the period, dominated the CHP Board of Directors.

The Trust Party, which was officially founded with the participation of 52 senators and deputies (45 founding members) who resigned from the CHP on May 12, 1967, was officially established at the I. Great Congress held as of the beginning of 1968; Turhan Feyzioglu was elected as the chairman and Ferit Melen as the vice chairman. The formation, which changed its name to the "National Trust Party" at the I. Extraordinary Grand Congress held on January 17, 1971, took place in the III. In the Grand Congress, they changed their name again and changed their name to the "Republican Trust Party".

Turhan Feyzioğlu has always maintained his sensitivity in adhering to the characteristics of Atatürk expressed in the Constitution and the policies they aim to follow in the programs of all the parties he founded or took part in the establishment.(. It is a program described in the party program as realizing the indivisible integrity, independence, social justice and social security of the Republic of Turkey with its country and nation, and protecting the country from the threat of currents against Kemalism.

It is obvious that mass, local and all media elements have important duties in conveying the problems of the society to the ruling class, raising awareness on social identity, when it is desired to draw attention to a problem, presenting the events correctly and logically, and conveying the goals and values of social opinions. One of these duties was the "Atayolu" magazine, the publication organ of a political party.

Atayolu Magazine, which also sets an example for political parties, provides significant information about the economic, social and political events of the country, as well as providing information about the party or the individuals, government, institutions and organizations related to the party, unlike other newspapers and magazines. This journal basically aimed to serve the principles such as creating added value for the society, contributing to the democratic structure based on equal rights, and improving the sense of belonging in individuals.

In the study, the relevant articles and statements in the press organs of the period were search, as well as the media organ of the party founded by Feyzioglu. n addition, official correspondence, party programs and board decisions on the subject have also been evaluated in the study.

The point reached by the study was shaped, interpreted and applied according to the changing needs and conditions, even after the name of the six ideals idealized by Atatürk, which is described as "Kemalism". In this context, Kemalism did not have a definition or a single understanding or perception. Even those who have different ideological thoughts on political platforms have tried to present Kemalism as manifesto in order to convey their perspectives to the public.

Giriş

Turhan Feyzioğlu'nun, 1922 yılında Kayseri'de başlayan hayatı, babası Sait Azmi Feyzioğlu'nun da yörenin tanınan bir bürokrat ve siyasetçisi olması sebebi ile devamlı surette politik ortamlarda geçmiştir. Feyzioğlu'nun babası Sait Azmi Bey, öğretmenlik başta olmak üzere, avukatlık, hakimlik yapmış, ardından Cumhuriyet Halk Partisi'nden iki dönem Kayseri milletvekili olmuş bir siyasetçidir.[1] Turhan Feyzioğlu da başlangıçta babası gibi eğitim hayatını tercih etmiş, Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Hukuk Fakültesinden 1942 yılında birincilik derecesiyle mezun olmuştur.[2]

Turhan Feyzioğlu daha öğrencilik yıllarında basın-yayın sektörü ile ilgilenmiş ve ilk olarak Galatasaray Lisesi'nde son sınıfta bir okul gazetesi çıkarırken, diğer tarafta Sait Aziz Bey'in çıkardığı Ata Yolu gazetesine yazılar yazmıştır. Üniversite yıllarının sonunda çıkardığı "İklim" adlı edebiyat ve düşün dergisiyle yayıncılık sahasında güçlü adımlarla ilerlemeye devam etmiştir.[3] Bu arada akademik kariyer basamaklarını tırmanmayı ihmâl etmeyen Feyzioğlu, 1946 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat ve maliye bölümünde asistanlığa başladığı yıllarda ülkenin güncel sorunlarıyla yakından ilgilenmeye başlamıştır. Doçentlik sürecini tamamlamasının ardından İngiltere ve Fransa'da doktora sonrası eğitim maksadıyla çalışmalar yürüten Feyzioğlu, ülkesine döndükten sonra 1954 tarihinde kendisinin de kurucusu olduğu "Forum" Dergisi'nde yazı hayatına devam etmiştir. Yazı hayatı devam ederken akademik kariyerini de sürdüren Feyzioğlu, Türkiye'nin en genç Türk hukuk profesörü unvanında bu süreçte sahibi olmuştur.[4]

Siyasi kariyerinin başlangıcı yine Ankara Üniversitesi'nin akademik yıl açılış konuşmasını yaptığı zamana denk düşmektedir. 1956-1957 akademik yılındaki konuşma da "*...öğretim üyelerinin politik tercihleri ya da ülke ve siyasi işleyişe yönelik eleştirilerin hürriyet, düşüncenin ifadesi, hakikatlerin topluma iletilmesi olarak algılanması gerektiğine yönelik*…" açıklamaları dönemin politik çevrelerinde de etkili ses getirince[5] hakkında soruşturma açılmıştır. Soruşturmanın neticesinde Bakanlık emrine alındığını öğrenen Feyzioğlu, görevinden istifa ederek akademisyenlik kariyerini noktalamıştır.[6]

Devlet ve milletinin sorunlarıyla yakından ilgilenen Feyzioğlu, söz konusu sıkıntıların çözümü adına siyasete de girmeye karar verince, Cumhuriyet Halk Partisi'nden 1957 yılında (11. Dönem) Sivas milletvekili olarak hizmete başlamıştır. Feyzioğlu parti içerisinde yürüttüğü etkin siyaset neticesinde Parti Meclis Üyeliği ve Merkez Yönetim Kurulu üyeliği görevlerini üstlenmiştir. 1957-1960 yılları arasında yürüttüğü tesirli siyaset 27 Mayıs askeri müdahalesi ile kesintiye uğrayınca, siyasetten ayrılarak Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin rektörlük görevine getirilmiştir. Ancak "Millî Birlik Komitesi"nin 147 öğretim üyesine[7] ilişkin aldığı "görevden uzaklaştırma" kararını yanlış bulunca görevinden istifa etmiştir.[8] Feyzioğlu, II. Cemal Gürsel Hükümeti tarafından kendisine Millî Eğitim Bakanlığı görevi teklif edilince aklındaki bazı haksızlıkları çözümlemek adına önemli bir fırsat olduğunu düşündüğü görevi kabul etmişse de bekledikleri gerçekleşmeyince bu görevden de ayrılmıştır.[9] 1961 yılında çok partili siyasal yaşama dönülmesiyle birlikte CHP'nin askeriyenin de desteğini almasıyla birlikte 1964 yılına kadar İsmet İnönü'nün değişmez tercihlerinden birisi olmuştur. Bu dönemlerde devlet bakanlığı ve başbakan yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.[10] Feyzioğlu, 12-16. dönemler arasında ise Kayseri'den milletvekili

---

1 Turhan Feyzioğlu, *Millet Yolunda,* İstanbul: Dergâh Yayınları, 1975: 7.

2 Feyzioğlu, *Millet Yolunda*..., 7-8; Gürcan Bozkır, "Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun Siyasi Kişiliği," Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları, 2. Cilt, S.6, 1966: 227.

3 Bozkır, "Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun Siyasi...", 228; Feyzioğlu, *Millet Yolunda,* 8.

4 Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı olması da aynı zaman dilimine rastlamaktadır. Tahir Kutsi Makal, *Siyaset Sahnesinden Çehreler*. İstanbul: İnanç Yayınları, 1987:13; Bozkır, "Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun Siyasi...", 228.

5 Füruzan Tekil, *Politika Asları,* İstanbul: Geçit Yayınları, 1973: 82; Bozkır, "Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun Siyasi...", 228.

6 Makal, *Siyaset Sahnesinden,* 77.

7 Farklı unvanlardaki 147 üniversite öğretim üyesinin ki içlerinde Tarık Zafer Tunaya, Mina Urgan (Irgat), Yavuz Abadan, Fuat Başgil, Emin Bilgiç, Nusret Hızır ve Haldun Taner gibi toplum tarafından bilinen, saygı duyulan, sözü dinlenen isimlerde mevcuttu. Bu kişilerin kendilerini dahi savunamadan sadece üniversite içerisinden ihbarlar neticesinde görevden alınmaları Feyzioğlu, Suat Kemal Yetkin, Sami Onar Fikret Narter gibi rektörlerinde protestosuna ve istifalarına sebep olmuştu. Mehmet Ö. Alkan, "*1960 Darbesi ve Üniversitelerde Tasfiyeler: 147'ler Olayı*", Toplumsal Tarih, 286, (2017): 58. 62.

8 Bakır, "Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun Siyasi...", 229-230.

9 Feyzioğlu, *Millet Yolunda*..., 10.

10 Bakır, "Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun Siyasi...", 230.

seçilmiştir.[11] 1964'te şekillendirilen fakat 1965'te kamuoyuna duyurulmaya başlanan "Ortanın Solu" [12] kavramıyla birlikte CHP içerisinde bir "politik arayış" süreci de başlamıştır. Bu duruma Feyzioğlu, başlangıçta komünizmin önünü aldığı iddiasıyla destek dahi olmuştur. Fakat ilerleyen zamanlarda durumun hiç de sandığı gibi olmadığı, kendi ifadesi ile "içi boş bir slogan" olduğu iddiasında bulunmuştur. Bu durumda parti içi muhalefet gruplarıyla da ister istemez yakınlaşan Feyzioğlu, 1966 yılından itibaren söz konusu ideolojiye karşı bayrak açanların liderliğini üstlenmiştir.[13]

Turhan Feyzioğlu'nu Cumhuriyet Halk Partisi'nden Ayrılmaya ve Parti Kurmaya Yönelten Sebepler

CHP'nin 18. kurultayına gidilirken artık Feyzioğlu ve etrafındaki siyasi yol yürüyeceği arkadaşları[14] genel merkez ve başkanın görüşlerinde ısrarcı olmasıyla birlikte konuyla ilgili olarak Bülent Ecevit'in genel başkanından aldığı güçle yürüttüğü etkin siyaset ve CHP'yi "Ortanın Solu" anlayışına yöneltmesi parti içerisinde huzursuzluklara da sebep olmuştur. Ecevit'in genel sekreter olması ihtimaliyle beraber parti içerisindeki siyasi egemenliği Feyzioğlu tarafından kırılamamış, neticesinde partisiyle arasındaki bağ kopma noktasına gelmiştir.[15] Ancak parti genel başkanı İnönü'nün süreçte yürüttüğü akılcı denge siyaseti sebebi ile hazırlanan çarşaf liste içerisinde muhalif isimlerinde yer alması durumu kısmen değiştirmiştir.[16] Yeni parti meclisinin teşekkülünde dönemin gazetelerinin tanımlamalarına göre "Ortanın Solu", "Ortanın Sağı" ve "Ortacılar" gibi gruplar CHP İdare Meclisine hakim olmuşlardır.[17] Parti bildirisinde Turhan Feyzioğlu ve arkadaşları "ortanın solu" kavramının kabul edilmemesi için çaba gösterseler de başarılı olamamışlardır.

CHP'deki parti içi muhalefet hareketi, 1967 yılındaki IV. Olağanüstü Kurultayı'nda da istediğini alamayacağını ve bu değişim rüzgârı karşısında daha fazla direnemeyeceklerini anlayınca Feyzioğlu liderliğindeki hareket;

---

11 Murat Belge, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedis*i, İletişim Yayınları, C.IV, 1983: 999-1003.

12 Bülent Ecevit'e göre ortanın solu; "*İnsana üstünlük değerini veren, insanı maruz kaldığı ve kalacağı her türden baskı ve manialardan kurtarmak isteyen, insanlığın maddi ve manevi gücünü imkân dahilinde eşit biçimde kullanılmasına fırsat veren, insanlık onuruyla, özgürlükle, sosyal adalet duygusuyla asla bağdaşmayan hâl, usül ve yöntemleri benimsemeyen, maddi anlamda yoksulluğu, manevi anlamda eksikliğin sona ermesi noktasında gayret gösteren ve tüm insanlık adına toplumsal düzeni kişi onuruna göre tesis eden davranıştır.*" Bülent Ecevit, Ortanın Solu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Bsk., 2009: 21-90. Ortanın Solu kavramını Türk kamuoyuna ilk tanıtan kişi Bülent Ecevit değil, İsmet İnönü'dür. Ayşe Güneş Ayata, "*Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Ortanın Solu Hareketi*", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C. 50, S3, 1995: 82.

13 Suna Kili, 1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler, Boğaziçi Üniversitesi Yay., İstanbul, 1976: 190-195; Feyzioğlu tarafından "Ortanın Solu", ideolojik anlamda partiyi daha fazla "sola" çekmenin bir formülü olarak değerlendirilmiştir. Bakır, "Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun Siyasi...",231-232. 9-12 Ağustos 1966 yılı itibariyle CHP'de resmî anlamda "ortanın solu" kavramının programa dahil edilmeye çalışılması muhalif grubun fizikî olarak şekil almasının da yolunu açmıştır. Hikmet Bila, CHP'nin Tarihi (1919-1979), DMS Doruk Matbaası, Ankara, 1979: 409-410.

14 Milletvekilleri: Turhan Feyzioğlu (Kayseri Milletvekili), Orhan Öztrak (Tekirdağ Milletvekili), Emin Paksüt (Ankara Milletvekili), Süreyya Koç (Balıkesir Milletvekili), Turan Şahin (Muğla Milletvekili), Coşkun Kırca (İstanbul Milletvekili), Nurettin Ardıçoğlu (Elâzığ Milletvekili), Mazhar Basa (Rize Milletvekili), Himmet Erdoğmuş (Kütahya Milletvekili), Enver Güreli (Balıkesir Milletvekili), Hüseyin İnceoğlu (Gaziantep Milletvekili), Fenni İslimyeli (Balıkesir Milletvekili), Zarife Koçak (Bitlis Milletvekili), Atıf Şohoğlu (Denizli Milletvekili), Mustafa Uyar (İzmir Milletvekili), İbrahim Aysoy (Mardin Milletvekili), Rafet Eker (Antalya Milletvekili), Şevket Râşit Hatipoğlu (Manisa Milletvekili), Hilmi İncesulu (Çorum Milletvekili), Hayri Başar (Eskişehir Milletvekili), Fethi Çelikbaş (Burdur Milletvekili), Ahmet Demiray (Amasya Milletvekili), İhsan Kabadayı (Konya Milletvekili), İrfan Solmazer (Tokat Milletvekili), Vefa Tanır (Konya Milletvekili), Cemal Yavuz (Bingöl Milletvekili), Kemali Beyazıt (Maraş Milletvekili), Mahmut Çetin (Urfa Milletvekili), Arif Ertunga (İzmir Milletvekili), Ruhi Soyer (Niğde Milletvekili), Bekir Tünay (Adana Milletvekili), Bahri Yazır (Bursa Milletvekili), Hüseyin Yılmaz (Gaziantep Milletvekili), Senatörler: Ferit Melen (Van), Fehmi Alpaslan (Artvin), Fehmi Baysoy (Erzincan), Sedat Çumralı (Konya), Nizamettin Özgül (Gaziantep), Necip Seyhan (Hakkâri), Muammer Obuz (Konya), Mehmet Pırıltı (Hatay), Enver Bahadırlı (Hatay), Mustafa Dineli (Konya), Sakıp Hatunoğlu (Erzurum), Zeki İslam (Gaziantep), Ethem Karakapıcı (Urfa), Ahmet Onar (Konya), Abdülkerim Saraçoğlu (Mardin), Sami Turan (Kayseri) Durum, 4 Mayıs 1967: 134, 15-16; Durum, 18 Mayıs 1967: 136, 8, Tercüman, 13 Mayıs 1967; Gürcan Bozkır, *Türk Siyasal Hayatından Cumhuriyetçi Güven Partisi*, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, C. VI, 15, (2007): 285.

15 "*Feyzioğlu Konuşurken Salonda Kavga Çıktı"*, Cumhuriyet, 03 Nisan 1967: 1; "*Öztrak Dün Satır'ın İzmir Konuşmasına Karşılık Verdi"*, Cumhuriyet, (11 Nisan 1967): 1; "*B. Ecevit Genel Sekreter Oluyor*", Cumhuriyet, (24 Ekim 1966): 1.

16 "*CHP Kurultayı Açıldı*", Milliyet, 19 Ekim 1966: 1; Turhan Feyzioğlu, Ferit Melen, İsmail Rüştü Aksal, Emin Paksüt, Coşkun Kırca, Turan Şahin vb. *Kurultay'dan Notlar, CHP'ye Yeni Lider"*, Milliyet, (22 Ekim 1966): 1; Cumhuriyet, "CHP Meclisi Karma Oldu", (23 Ekim 1966): 1,7.

17 "CHP Meclisi Karma Oldu", Cumhuriyet, 23 Ekim 1966: 1; Ortanın Solu, 1960'ların ortalarından itibaren Türkiye sosyolojisinin bir gerçeği olarak ortaya çıkmış, XX. yüzyılın kapitalizminin ülkeye dayattığı ithal ikameci yola uyum sağlama süreciyle birlikte ilkel tarım münasebetlerini tasfiye eden, köylüsüyle ve işçisiyle dönüşen, büyükşehirlere göç eden toplumun kırsal kesiminin yaygın ve derin yoksulluğuyla ortaya çıkmıştır. Ayşe Güneş Ayata, *Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Ortanın Solu Hareketi*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C. 50, 3, (1995): 82.

"*Cumhuriyet Halk Partisi'nin, Atatürk İlke ve İnkılaplarından uzaklaştığını ileri sürerek"* kurultayın sonucunu dahi beklemeden milletvekili arkadaşlarıyla birlikte CHP'deki görevlerinden istifa ettiğini kamuoyuna duyurmuştur.[18]

CHP içerisinde "Sekizler"[19] adıyla anılan bu muhalif grup, Turhan Feyzioğlu'nun liderliğinde ülkenin müreffeh, çağdaş bir memleket olması ve kalkınabilmesi için temelde gerekli olan ıslahatın, insan hak ve özgürlüklerine bağlı şekilde mevcut olan demokratik, laik anayasal düzeni bozmadan, sosyal adaletin ve toplum huzurunun gerçekleştirilebilmesiyle mümkün olacağını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra mevcut demokratik rejimin millî birlik ve beraberlik şartlarında toplumda kamplaşmalar yaratmaksızın, millî bir bilinç ile halkın tamamına sosyal dayanışma anlayışıyla hareket edilmesinin gerekliliğini savunmuşlardır. Mevcut dünya devletlerinin içerisinde bulunduğu konjonktürle daha cüretkâr biçimde mücadele edebilmek adına sosyal dayanışmanın yaygınlaştırılması ve tüm vatandaşların sosyal güvenlik ihtiyacının sağlanması hedefine ulaşmanın, temel amaçları olduğunu savunmuşlardır.[20]

Bahsedilen söylemlerin neticesi olarak sekizler adıyla bilinen grup hızla yeni bir parti kurma faaliyetlerine başlamıştır.[21] Partinin ideolojik duruşu "merkez" olarak tanımlanmıştır. Bunun sonucu olarak milliyetçi ve laik bir çizgide, Atatürk'ün belirlediği yolda ne aşırı sağa ne de aşırı sola saparak[22] faşizme ve komünizme karşı siyasi bir duruş sergileneceği ülke kamuoyuna ifade edilmiştir.[23]

12 Mayıs 1967 yılına gelindiğinde CHP'den istifa eden toplamda 52 senatör ve milletvekilinin katılımıyla (45 kurucu üye) resmen kurulan Güven Partisi,[24] 1968 yılının başı itibariyle tertiplenen I. Büyük Kurultay'da; Turhan Feyzioğlu genel başkan, Ferit Melen ise genel başkan yardımcısı olarak seçilmiştir. 17 Ocak 1971 tarihinde yaptıkları I. Olağanüstü Büyük Kongre'de adlarını "Millî Güven Partisi" olarak değiştiren oluşum,[25] 3-4 Mart 1973 tarihindeki III. Büyük Kongre'de ise yine isim değişikliğine giderek adlarını "Cumhuriyetçi Güven Partisi" yapmıştır.[26]

Turhan Feyzioğlu, kurduğu ya da kuruluşunda yer aldığı tüm partilerin programlarında takip etmeyi planladıkları siyaseti, Atatürk'ün Türk Anayasası'nda yer alan özelliklerine bağlı kalınması noktasındaki hassasiyetini her zaman vurgulamıştır. Parti programında, Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, bağımsızlığını, sosyal adaleti ve sosyal güvenliğini gerçekleştirebilmek, ülkeyi Atatürkçülüğe aykırı akımların tehdidinden korumak olarak açıklanan bir programdır. Söz konusu programın devamında, iktisadi anlamda bir karma ekonomik düzen içerisinde devletin ve özel teşebbüsün iş birliğiyle çalışabildiği, kalkınma planlarının yapıldığı, adı geçen planların sağlıklı biçimde işleyebilmesi için büyük alt yapı (ulaşım, iletişim vb.) ve ağır sanayi yatırımlarının devlet eliyle tamamlandığı[27] anlayış benimsenmiştir. Fakat bunun haricindeki sair hizmetlerin anayasada da ifade edildiği biçimde özel teşebbüsün yaptığı bir yönetim modelini benimsediklerini ifade etmiştir.[28] Özel teşebbüs noktasında ise devletin, iş adamlarının yolunu açıp onlara destek olarak yasal ve mali tedbirleri almakla yükümlü olduğu ifade edilmiştir. Kalkınma hususunda vatandaş, devletle birlikte mücadele etmeli ve bunu azim, kararlılık ve olabildiğince hızlı bir şekilde yapmalıdır. Yalnız söz konusu mücadele

---

18 Gürcan Bozkır, "*Cumhuriyet Halk Partisi'nde Bülent Ecevit ve Ortanın Solu Düşüncesi*", Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.4, S.11, (1995): 236; Milliyet, "*CHP'deki Son Gelişmeler, Halk Partisi'ndeki Çatışma*", (17 Ocak 1967), 1; "*Ortanın Solu Ekibi, Karşı Gövde Gösterisi Yaptı*", Cumhuriyet, (10 Nisan 1967): 1, 4.

19 Turhan Feyzioğlu, Turan Şahin, Ferit Melen, Süreyya Koç, Orhan Öztrak, Emin Paksüt, Fehmi Alparslan ve Coşkun Kırca'nın başını çektiği harekettir. Milliyet, "*8'ler 58 imzalı Bildiri ile Ecevit Grubunu Suçladı.*", (15.04.1967): 1; Milliyet, "*Sekizler Broşürü Dün Yayınlandı*", (23 Şubat1967): 7; Kollektif, CHP, İlk Açıklama ve Bazı İthamlara Cevaplar, Ankara: Doğuş Matbaacılık, 1967: 1-8.

20 "Güven Partisinin Programı Açıklandı", Tercüman. 14 Mayıs 1967: 1; "Milliyetçilik En Güçlü Fikir Akımıdır", Milliyet. (15 Mayıs 1967): 1; "Sekizler-Genel Merkez Çatışması Son Safhada", Cumhuriyet. (15 Nisan 1967): 1-2, 7.

21 "48'ler Bugün Resmen Yeni Parti Kuracaklarını Açıkladılar", Tercüman. (2 Mayıs 1967): 1.

22 "*Atatürkçü Uyanış Gerek*" Atayolu. S.1, (1978): 8.

23 "Feyzioğlu Milliyetçilik Temel Görüş Olacak", Milliyet. (3 Mayıs 1967): 1; Tercüman, "Yeni Parti Komünizm ile Mücadele Edecek", (3 Mayıs 1967), 1; Cumhuriyet, "*Yeni Partinin İlkeleri Açıklandı*", (3 Mayıs 1967): 1; Atayolu, "Komünizme Neden Karşıyız", S.4, 1979: 9.

24 "*Güven Partisi Dün Kuruldu*", Milliyet, (13 Mayıs 1967): 7.

25 Durum, S:134, 4 Mayıs 1967: 15-16; Durum, 18 Mayıs 1967: 136, 8, Tercüman, 13 Mayıs 1967; Bozkır, "Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun Siyasi...", 285.

26 Kongre başkanlığına Cumhuriyetçi Parti Genel Başkanı Adana Mebusu Kemal Satır getirilirken,42. Kongredeki birleşmeye MGP"den 16 milletvekili, 11 senatör; Cumhuriyetçi Partiden 11 milletvekili ve 4 senatör; Bağımsız Halkçılar grubundan 17 milletvekili ve 5 senatör katılmıştır.

27 "Karma Ekonomi Anlayışımız", Atayolu, S.1 (1978):1, 9; Atayolu, "CGP'nin Temel Görüşleri II", S. 3, (1979): 8.

28 "CGP'nin Temel Görüşleri I", Atayolu, *1978*: 1, 8-9; Cumhuriyetçi Güven Partisi Programı, Ajans-Türk Matbaası Sanayii, Ankara, 1971: 11-34.

verilirken demokratik, adil bir hukuk rejimi esas alınmalıdır. Tüm bunlar yapılırken totaliter, baskıcı rejimlerin varlığına da karşı olunması gerektiği üzerinde durulmuştur.[29]

Turhan Feyzioğlu'nun kurucusu olduğu Cumhuriyetçi Güven Partisi Türkiye'deki parti tipolojileri açısından değerlendirildiğinde, Duvager'in parlamento içerisinden çıkan parti tanımlamasına uyduğu gibi ideolojisi, parti disiplini, devamlılığı ile Neumann"ın demokratik sosyal bütünleşme partisi anlayışına da uymaktadır. Çünkü parti içerisinde yönetim kademelerinin parti içi disiplinin yürütülerek seçimle belirlenmiş olması, yönetimin örgüt üzerindeki etkinliği, parti kuralları ve buna sıkı bağlılık, devletin kurucu lideri ve onun ideolojisiyle özdeşleşme çabaları söz konusu parti algısına daha uygun düşmektedir. Ancak partideki yönetim kademelerinin zamanla değişmesine rağmen değişmeyen genel başkan olgusu, "lider partisi" tanımlamasına da örgütün uyduğunu gösteren bir diğer unsurdur.[30]

Cumhuriyetçi Güven Partisi'nin İdeolojisi Doğrultusunda Kurduğu Yayın Organı Olarak Atayolu Dergisi

Gazeteler, dergiler, radyo ve televizyon gibi basın-yayın araçlarının toplumun genel kesimine değil de belli bir grubuna, zümresine veya dar bir bölgesine hitap etmesi bile mutlaka bir kamu hizmeti vazifesi gördüğünü göstermektedir. Çünkü toplumun sorunlarının yönetici zümreye ulaştırılmasında, toplumsal kimlik üzerindeki farkındalığın artmasında, bir soruna dikkat çekilmek istendiğinde, olayların doğru ve mantıklı sunulmasında, toplumsal kanaatlerin amaç ve değerlerinin aktarımında kitlesel, yerel, tüm basın unsurlarının önemli görevleri olduğu aşikârdır.[31] İşte bu görevlerden birisini de siyasal bir partinin yayın organı olan "Atayolu" dergisi yapmıştır. Siyasi partilere de örnek teşkil eden Atayolu Dergisi, diğer gazete ve dergilerden farklı olarak partiye ilişkin ya da partiyle iltisaklı şahıs, hükümet, kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi verdiği gibi ülkenin içerisinde bulunduğu iktisadi, sosyal ve siyasi hadiseler hakkında da eleştirel düzeyde bilgilendirme yapmıştır. Bu dergi temelde toplum indinde bir katma değer oluşturmak, eşit haklara dayanan demokratik yapıya katkı sağlamak, bireylerde aidiyet bilincini geliştirmek gibi esaslara hizmet etmeyi hedeflemiştir.[32]

Aralık 1978 yılından itibaren partinin özellikle de Turhan Feyzioğlu'nun siyasi görüşünün paylaşıldığı, toplumun güncel sorunlarının aktarıldığı, ülkenin Atatürk ilke ve inkılaplarından bilinçli bir biçimde uzaklaştırılmaya çalışıldığının izah edilmeye gayret edildiği Atayolu Dergisi, 1980 askeri darbesine kadar aylık olarak çıkan dergi hüviyetindeki yayındır. Aslında sözü edilen yayın organı, Cumhuriyet Halk Partisi'nin yayın organı olan Ulus Gazetesi'nin bir örneği gibi hareket etmiş, ülkede olup bitenlerle ilgili bilgi vermesinin yanı sıra muhalefet noktasında da zaman zaman sert eleştirilerin yapıldığı ve diğer taraftan devletin temel kuruluş prensiplerinin halka ısrarla hatırlatılmaya çalışıldığı bir parti enstrümanı olarak kullanılmıştır.

CGP'nin yayın organı olan Atayolu Dergisi, çoğu zaman 1938 yılında Hatay Cumhuriyeti döneminde çıkarılmaya başlanan ve imtiyaz sahibinin Mehmet Burç olduğu gazeteyle ve yine Antalya'da 1953 yılında yayın hayatına başlayıp imtiyaz sahiplerinin Ethem Ağva, Şevki Zaman, Mehmet Ali Gönen, Ömer Hakkı Göksoy, Hasan Abalıoğlu, Mustafa Korkut olduğu Ata Yolu dergisiyle, bunun yanı sıra 1967 yılında kurucusunun Fedai Can olduğu bilinen Atayolu Gazeteleri ile imtiyaz sahibinin Ziya Güven Muğulkoç olduğu aylık fikir ve makale dergisi "Atayolu Dergisi" ile de karıştırılmaktadır.[33]

Atayolu Dergisi, aylık çıkan bir parti yayın organı olup zaman zaman iki ayda bir çıktığı da olmuştur. Derginin imtiyaz sahibi, Cumhuriyetçi Güven Partisi'nin Yönetim Kurulu adına Hayri Başar'dır. Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğünü yine aynı partinin Genel Sekreteri de olan Orhan Öztrak, Teknik Sekreterliğini ise Kemal Ararat yapmıştır.[34] Okuyucuyla buluşma biçimi abonelik sistemi olan söz konusu dergi, ilk sayısından 13. sayısına kadar 10 liradan, 13. sayıdan itibaren 20 liradan satışa sunulmuştur. Aboneliği yıllık olarak yapan dergi bedel olarak ilk yıl 120 lira, ikinci yılı için 200 lira talep edilmiştir. Söz konusu artışa sebep olarak da dergi yönetimi, abonelerine ve okuyucularına ülkenin içerisinde olduğu hassas siyasi ve iktisadi durumu göstermiştir. Abonelerine dergi bedelinin artışını, derginin 12. sayfasında dergi yönetim kurulunun kararı olarak iliştirdikleri bir mektupla

---

29 https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turhan-feyzioglu-1922-kayseri-1988-istanbul/ (Erişim tarihi: 21.05.2023).

30 Cumhuriyetçi Güven Partisi Programı, Ajans-Türk Matbaası Sanayii, Ankara, 1971: 11-34; Sigmund Neumann, *Toward a Theory of Political Parties* World Politics, Vol. 6, No. 4, 1956: 561; Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Birleşim: 58, (25 Nisan 1973): 34-48.

31 Atilla Girgin, "Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik". İnkılap Kitapevi, İstanbul, 2001: 142.

32 Suat Gezgin, Türkiye'de Yerel Basın, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2007: 178.

33 "Künye", 25.02.1966, s.1; Atayolu (Hatay), "Künye", Atayolu (Çorlu), 04 Aralık 1945, 1; Sevilay Özer, *1950-1954 Genel Seçimlerinde Antalya*, Gazi Akademik Bakış Dergisi, C.15, S.29, 2021: 278.

34 Atayolu, "Dergi Künyesi", Atayolu, Aralık (1978): 2.

bildirmişlerdir.[35] 1979 yılı esas alındığında ulusal basından bir gazete 300 kuruştan, bir magazin dergisi ise 10 liradan satılmaktaydı. 1980 yılına ulaşıldığındaysa 24 Ocak 1980 ekonomik kararlarının etkisi hissedilir hale gelmiş ve 1 dolar 70 liraya yükselirken, dergi fiyatları 3 katı artarak 30 liradan, günlük gazeteler de yine 10 liradan alıcı bulabilmiştir.[36]

Dergi yönetiminin sürekli olmasa da bazı zamanlarda içeriğini daha geniş tutmak kaydıyla iki sayıyı birlikte çıkardığı da olmuştur. Bunun iki veya üç sebebinin olması muhtemeldir. Sebeplerden ilki, ülkenin içerisinde olduğu siyasi ve iktisadi bunalım nedeniyle piyasalarda oluşan enflasyonist baskı ki bu kâğıt fiyatlarına da tesir etmiştir. İkinci sebep, ülke gündeminin terörize edilmiş olmasıdır.[37] Çünkü dönem itibariyle terörize edilmiş şehirlerin sokaklarının dahi güvenli ve istikrarlı olmaması, insanların tüketim alışkanlıklarının ve sosyal davranışlarının da değişmesine neden olabilmektedir.[38] Üçüncü sebep ise yeterli gündem maddesinin olmaması durumudur ki dönemin şartları düşünüldüğünde bu sebebin çok geçerli olmadığı aşikârdır. Derginin fiziksel görünümüne bakılacak olursa dergi, üçüncü sınıf hamur kâğıt[39] olarak ifade edilen ve halk arasında da "saman" diye bilinen kâğıda basılmış, tabloid[40] ölçülerde bir yayındır.

40x27 cm ebatlarında renkli olarak çıkarılan derginin adı, ilk sayfasında koyu kırmızı renkte "ATAYOLU" olarak belirtilmiş ve söz konusu ibaresinin altında "Cumhuriyetçi Güven Partisinden Haberler" şeklinde bir başlık konulmuştur. Dergi adının sağında Atatürk'ün Afyon Kocatepe'de Ethem Tem tarafından çekilen fotoğrafının silueti,[41] sol tarafında ise partinin logosu olan "koç" resmi ve bu resmin altında partinin yayın organı olduğunu ifade eden "CGP Yayın Organı" ibaresi bulunmaktadır. Bu ibarenin altında derginin çıktığı yayın aralığı ay veya aylar olarak verilirmiş ve sayı kısmı bunların hemen altına yerleştirilmiştir. Derginin sayı haznesinin yanına ise değişen iktisadi şartlara göre abonelik ücreti yazılmıştır. İlk sayısı 20 sayfa kadar çıkan dergi, 4. sayısından itibaren 12 sayfa şeklinde standart bir sayıda çıkarılmaya başlanmıştır.

Gazetenin ilk sayfasında sol sütunda "Başyazı" başlığı altında Turhan Feyzioğlu'nun Atatürk'ün siyasetine, dünya görüşüne, iktisadi bakış açısına dayandırarak güncel konuları yazıya aldığı bir makalesi bulunurken, derginin ülkenin güncel gündemine ilişkin bir ana başlığı ve bunun etrafında küçük sütunlar hâlinde yerleştirilmiş mesaj ile ikaz tarzında yazılar yer almıştır. Derginin[42] ilk sayısından itibaren ikinci sayfadaki konular sürekli değişmekle birlikte partinin siyasi görüşü, hükümet eleştirisi, ülkede konuşulan siyasi kararların eksik ya da yanlış tarafları, komünizm karşıtı ulusal veya uluslararası yazılar, farklı gazetelerden siyasi karikatürler ve 12. sayıdan itibaren Atatürk'ün bakış açısıyla günümüz politikalarının düzenlenmesinin mümkün olduğu üzerine yazılar yer alırken, 13. sayıdan itibaren sistematik küçük reklâmlar da alınmaya başlanmıştır.[43]

3. sayfa genellikle Atatürk ile ilgili konulara ayrılırken, zaman zaman güncel ülke gündemine, hükümet eleştirilerine ve farklı gazetelerden köşe yazarlarının makalelerine ve bir defaya mahsus da kaybedilen bir

---

35 Atayolu Dergisi Yönetim Kurulu Kararı, "Atayolu Dergisinin Yıllık Abonelik Bedelinin Bildirim İhbarnamesi", 1979.

36 Cumhuriyet Gazetesi 1 Ocak 1979'dan itibaren 300 liradan satılırken, 15 Ocak 1979 tarihinden itibaren 350 kuruştan satılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet, "*Yeni Yılınız Kutlu Olsun*", 1 Ocak 1979: 1; TV'de 7 Gün, "*Nükhet Duru'nun Dönüşü*", S.35, 24 Ağustos 1979: 1; Milliyet, (1980): 1; Ses, "*Haftanın Konuğu*", S.17, (27 Eylül 1980,)) s.1; Milliyet, "*1 Dolar=70 lira*", (25 Ocak 1980):1. 1979 yılında 16 katsayı, 1200 göstergeli bir memurun maaşı 28.800 lirayken, 1980 yılına ulaşıldığında aynı memurun maaşı katsayısı 25 olmak suretiyle 45.000 liraya yükseltilmiştir. https://strateji.ogu.edu.tr/Storage/Strateji/Uploads/Maaş-İstatistikleri-Verileri.pdf (Erişim Tarihi: 15.06.2023).

37 "Geçim Derdi Çeken Yurttaşların Ümidi: CGP", Sayı: 12, Atayolu Dergisi, 1979: 1; Sayı: 13, "Yine zam… Yine Pahalılık…", Atayolu Gazetesi (1980): 1; "Anarşi Yenilecektir", Atayolu Dergisi, 1979: 8.

38 Fahri Özsungur-Seval Güven, "*Tüketici Davranışlarını Etkileyen Sosyal Faktörler ve Aile*", International Journal Of Eurasian Education And Culture (IJOEEC), 2017: 3, 137-139; Davut Ateş, *Küresel Şehirde Güvenlik Sorunu* ODTÜ Gelişme Dergisi, S. 36, (2009), 1-23.

39 https://www.onkamatbaa.com/kagit-terimleri-ve-ozellikleri/ (Erişim tarihi:21.05.2023).

40 Standart olarak nitelendirilen ölçülerdeki bir gazetenin tam olarak ortadan katlanmasıyla meydana gelen 38x28 cm ebatlarındaki yayın şeklidir. Söz konusu şekil genellikle dünya yayın sisteminde "bulvar gazetesi" tabiri ile bilinir. Türkiye'deki gazeteler tabloid ölçülerindeki yayınlarını genellikle hafta sonu çıkardıkları eklerinde ya da Bil'a bedel verdikleri dergilerinde kullanmaktadırlar. Bu ölçülerdeki yayınların en önemli özelliği, taşınma ve her ortamda okunmada kolaylık sağlamasıdır. Bekir Kirişcan, Babacan-Taşdemir-Günnar Yağcılar Tonguç, "Tipografinin Gazetelerin Görsel Kimliği ve Güvenilirliği Üzerine Etkisi: Karşılaştırmalı Bir Analiz" SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi, C.13 S:25, (2020): 104-106.

41 Fikret Otyam röportajı, "*Ethem Tem*", Ulus, 4 Aralık 1960:1; Mehmet Özel, Atatürk, Milliyet Yayınları, 1992: 93.

42 Atayolu Dergisi'nin ilk sayısı, 20 sayfa olduğundan standart tasnifin dışında tutulmuştur. Çünkü bu minvalde dergi yönetimi bir daha yayın çıkarmamıştır.

43 "Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları", Atayolu, Sayı:13, (1980): 2; "Türkiye İş Bankası", Atayolu, Sayı:14, (1980): 2; "Banka ve Gazete Reklamı", Atayolu, (1980): 10, 14.

gazeteci hakkında yazıya[44] yer verildiği görülmüştür. 4. ve 5. sayfalar, derginin kendi bünyesindeki yazı işleri ya da sair gazetelerin yazarları tarafından kaleme alınan ve genelde partinin siyasi eleştirilerine, ülke gündeminde yaşanan güncel olgu ile olaylar hakkındaki CGP genel başkanı ve diğer yöneticilerinin görüşlerine yer verildiği makalelerin olduğu yerdir. 6. ve 7. sayfalar, ülkenin gündemine ilişkin hususlarda ülke matbuatında çıkan hemen her gazetenin hükümet, CHP ve özellikle de Bülent Ecevit aleyhtarı yazıların birlikte verildiği alan olmuştur. Bu sayfa, mezkûr dergi iki ayda bir çıktığında 8-9. sayfalara doğru kaydırılmıştır.

8. ve 9. sayfalarda parti içi gelişmelerin yanı sıra milletvekili olan siyasilerin meclis faaliyetleri, siyasi konuşmaları, Atatürk'e ilişkin memleket dâhilinde yürütülen faaliyetlere yer verilmiştir. 10. ve 11. sayfalarda halktan gelen parti faaliyetlerine ve Atatürk'ün devlet adamlığının, ülke için yaptığı faaliyetlerin kıymetinin halk tarafından teveccüh gördüğüne, Atatürk'ün yolunda ilerlemenin önemine binaen halkın gazeteye gönderdiği kısa telgraf, bilgi, mesaj ve siyasi çözüm ve eleştirel yazılara yer verilmiştir. 12. sayfada ise 1. sayıdan 7. sayıya kadar okuyucu mektuplarına, 9. ve 10. sayıda ise 14 Ekim 1979 seçimlerdeki milletvekili adaylarına ve parti tanıtımına ayrılmıştır. Fakat derginin 13. sayısında mevcut hâlden farklı olarak "basınımızdan" başlığı altında CGP hakkında ülke gazetelerinde yapılan haber, yorum ve görüşlere değer verildiği görülmektedir. Bu arada 8. sayıdan itibaren Feyzioğlu'nun düşünce sistemi bağlamında Atatürkçülük fikrinin ideolojik olarak aktarımı da yapılmıştır. Aynı sayfanın devamındaki alt sütunda "Abonelerimizin Dikkatine" başlığı, onun sağında "Gideceği Yer" ve solunda "ATAYOLU" başlığı altında yayın kurulu, imtiyaz sahibi, derginin adresi, telefon numarası, yurtiçi ve yurtdışı abonelik fiyatı, abonelik bedelinin yatırılacağı banka ve derginin basıldığı "Tercüman Gazetesi" tesislerinin bilgisi verilmiştir.

CGP'nin yayın organı; 1978 yılının aralık ayında ilk sayısını, Aralık 1979'da 12. sayısını çıkarmış olmasının yanı sıra 13. sayısından itibaren yayın aylarını belirtmekten vazgeçmiş, ardından da kısa bir süre sonra yayın hayatından çekilmiştir. Bunun sebebi ülkenin içerisinde bulunduğu siyasi ortam yüzünden partilerin tesir alanlarının daralmış olmasıdır.[45] Derginin yazar kadrosuna bakıldığında genellikle parti yönetiminde olanların, derginin yazım odalarında yer aldıkları tespiti yapılmıştır. Buna göre ilk yazar olarak karşımıza çıkan isimler; Turhan Feyzioğlu (CGP Genel Başkanı, Bakan), Orhan Öztrak (Parti G. Sekreteri, Bakan), Ferit Melen (Cumhuriyet Senatör, Bakan, Parti Yöneticisi), Mehmet Necip Mirkelamoğlu (Şair, Milletvekili, Cumhuriyet Senatör), Baha Vefa Karatay (Şair, Yazar, Diplomat), Hamdi Özer (Asker, Cumhuriyet Senatör), Ahmet Hayri Başar (Kooperatif Başkanı, Milletvekili), Hasan Sami Turan (Eğitimci, Kızılay Başkanı, Cumhuriyet Senatörü), İbrahim Öztürk (Öğretmen, Akademisyen, THY, YSE (Yol-Su-Elektrik) Genel Müdürü, Sendika Başkanı, Bakan, Milletvekili), Şükran Baykal (?), Necip Öktem (Parti Yönetimi), Seyyid Faruk Önder (Baş Müfettiş, Kaymakam, Siyasetçi), Can Aşık (?), Hüseyin Hüsnü Tekışık (Öğretmen, Yazar) Ahmet Demiray (Eğitimci, Gazeteci, Yazar, Milletvekili)'dır. Bunun yanı sıra derginin genellikle 6, 7, 8 ve 9. sayfalarında farklı gazetelerin köşe yazarlarının makalelerine de yer verilmiştir.

Dergi, genellikle parti faaliyetleri olan kongre, miting, basın açıklamaları, genel merkez toplantıları, yönetimin ülke gündemine yönelik çeşitli kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinde yaptıkları açıklama veya önerileri ile yine parti yönetimindeki siyasilerin basın-yayın organlarında çıkan demeçlerinin toplu hâlde verildiği bir mecra olmuştur. Bunun yanında dergi, hemen her sayısının en az dörtte birini partinin ideolojisinin temel dayanağı olan Atatürkçülük üzerine bilgilendirme, açıklama, hatırlatma ve çağrılarda bulunmaya ayırmıştır. Yine dergi içerisinde Atatürk'ün muhtelif zamanlarda yaptığı konuşmalara, Nutuk adlı eserinden ülke gündemine dair benzer hususlar hakkındaki görüşlerine ve Atatürkçülük kavramı etrafında ülkenin toplanması gerektiğine ilişkin parti yönetiminin beyanatlarına yer verilmiştir.

Dergide işlenen diğer konular ise dönem itibari ile ülkenin içesinde bulunduğu terör açmazı, enflasyon ve pahalılık, sağ-sol ideolojik çatışmaları ve bunun sebepleri, anarşiye karşı alınması gereken önlemler, hükümete "Atatürkçülük" üzerinden yapılan suhulete ve sükûnete yönelik çağrılar olmuştur.[46] Siyasi şiddetin tırmandığı 1974-1980 yılları[47] arası siyasal konjonktürdeki olaylar üzerinden ülkenin takip etmesi gereken siyasetin

---

44 Abdi İpekçi'nin kaybı üzerine eleştirel bir yazı Atayolu, "*Bir Basın Şehidinin Ardından*", S. 3, (1979): 3;

45 "Anarşi Vatandaşı Canından Bezdirdi", Atayolu Dergisi, Sayı: 14, (1980): 1.

46 "Milletimiz, Bayrağımız, Allah'ımız Birdir", Atayolu, (1979): 1, 2; "Karanlıktan Aydınlığa Atatürkçülük ile Çıkılacaktır", Atayolu, (1979): 3, 8; "CGP Barışa Çağırıyor", Atayolu, (1980): 1, 14; "Prof. Feyzioğlu: Güçlükler Karşılıklı Suçlama ve Partizanlıkla Aşılamaz", Atayolu, (1980): 6, 13.

47 1974'ten bu yana siyasal terör hadiselerinde sistematik bir artış görülmüştür. 1974 yılında bu sayı yılda 3 kişi ile sınırlı iken, 1975'te

"Atatürk'ün Yolu" olduğunu ifade eden yazıların, demeçlerin, söylemlerin ve açıklamaların özellikle Turhan Feyzioğlu tarafından sıklıkla yapıldığı tespit edilmiştir.[48]

Dergi muhteviyatında farklı yerli ve yabancı menşeli gazetelerin önemli köşe yazarlarının ülkenin gündemine ilişkin yazılarının yanı sıra Cumhuriyetçi Güven Partisi'nin yönetim kademesinin iktidarı eleştiren hususlarda söylediklerini çağrıştıracak ifadeleri de derginin sayfalarında yakın aralıklarla yer bulmuştur.[49]

Atayolu Dergisi Özelinde Turhan Feyzioğlu'nun Atatürkçü Çizgisinin Analizi

Millî Mücadele yıllarında emperyalist güçler tarafından bir "*çete*" hareketi olarak görülen Anadolu'daki direniş mücadelesi ve onun lideri Mustafa Kemal'i, ilerleyen yıllarda sadece bir askeri harekâtın değil, aynı zamanda siyasi bir düşüncenin de lideri haline geldiğini elde ettiği başarılar neticesinde idrak eden emperyalist Avrupa, söz konusu askeri ve siyasi hareketi onu başarılı bir neticeye kavuşturanın adıyla anmak zorunda kalmıştır.[50]

Millî Mücadelenin tamamlanmasının ardından Anadolu halkını bu seferde çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırmak için mücadeleye başlayan Mustafa Kemal Paşa, topluma sunduğu umdelerle devletin ve halkın bekası adına takip edilmesi gereken yolları da kısmen tanımlamıştır. Bu düşünceden hareketle ilk defa Anadolu topraklarında "*Kemalizm*" kavramı Cumhuriyet Halk Partisi'nin 15-20 Ekim 1927 tarihindeki İkinci Büyük Kurultayı'nda şifahi olarak kullanılmışsa da söz konusu kavram yazıya aktarılmamıştır. Adı geçen Kurultaydaki en önemli gelişmelerden biri de Mustafa Kemal Paşa'nın (1919-1927) yıllarındaki askeri, siyasi, sosyal ve iktisadi gelişmelerini kaleme aldığı üç ciltten oluşan söylevi olmuştur.[51]

1927 yılından itibaren 1931 yılına kadar düzenli biçimde yapılan inkılaplar ve bunları gerekliliğinin halka aktarılması noktasında süren gayretlerin söylem haline getirilmesi görevi de Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'ne vakfedilmiş ve kurum tarafından hazırlanan Cumhuriyetin tarihini anlatan "Tarih" adle kitabın dördüncü cildinde şu ifadelere yer verilmiştir: "*...yabancı yazarların Millî Reisin adına nispetle "Kemalism"* olarak adlandırdıkları *Türk devrim hareketinin temel özellikleri dokuz ilkeye dayalı devlet sistemi, Türk toplumunun ihtiyaçlarına, tarihine, içtimai bünyesine tüm dünya sistemleri içerisinde en fazla uyan, en mükemmel* sistemdir." [52] denilerek yeni devletin işleyiş esasları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu gelişmenin ardından yine Cumhuriyet Halk Partisi'nin Üçüncü Büyük Kurultayı'nda, Kemalizm'in düşünsel gelişimi açısından önemli bir eşik daha aşılmış ve parti yönetimi söz konusu toplantı öncesinde "Türk devrimi"nin temel ilkelerinin tamamlandığını farklı platformlarda ifade etmeye başlamış ve 15 Mayıs 1931 tarihindeki kurultaydan sonra da Kemalizm'in dört olan ilkesine devrimcilik ile devletçilik prensiplerinin de parti programına dâhil edilmesiyle ilkelerin altıya çıkarıldığı Türk kamuoyuna duyurulmuştur. Bu sayede altı ilke partinin de sembolü haline gelmiş, "*Altı Ok*" simgesi ortaya çıkmıştır.[53] Üçüncü Kurultay'daki ilke sayısındaki artışında gösterdiği gibi Kemalizm başından itibaren hiçbir kurama bağlı olmamış, güncel yaşamın uygulamalarının neticesi ve bilimsel sınamaların ortaya koyduğu gerçekler doğrultusunda toplumsal ihtiyaçların neticesinde ortaya çıkmış bir ideolojidir.[54]

Bu anlayışa göre Kemalizm'i oluşturan umdeler şu biçimde tanımlanmıştır. Cumhuriyetçilik, "millî hâkimiyet mefkûresini en iyi ve emin surette temsil ve tatbik eder bir devlet şekli olduğuna kanidir.", Milliyetçilik, "Fırka, terakki ve inkişaf yolunda ve beynelmilel temas ve münasebetlerde bütün muasır milletlere muvazi vasıta ile

27, 1976'da 82, 1977'de 231, 1978'de 832, 1979'da 1000 rakamının oldukça üzerine çıkmıştır. Atayolu, "Millî Görüş Atatürkçü Görüştür" (1979): 1, 14.

48 "Ağırlaşan Sorunlar", Atayolu, Sayı:3, (1979): 1.

49 "Basında Bazı Yankılar", Atayolu, Sayı:1, (1978): 3-4; "Artık Kimse CHP'nin Tutumunu Savunmuyor", Atayolu, Sayı:3, (1979): 3-4; "Basından Tepkiler", Atayolu, 3-6; "Basından Seçmeler", Atayolu, (1979): 2, 5; "Basında Yolsuzluğun Yankıları", Atayolu, S.6, (1979): 6-7; "Türk Basınından Yankılar", Atayolu, (1979): 6-7; "Atatürkçülüğe Çağrı Kongresinin Yankıları", Atayolu, (1979): 6-8; "Basınımızdan Yankılar", Atayolu, (1979): 9-19; "Basınımızdan Seçmeler", Atayolu, Sayı:11, 1979: 6-7; "Basınımızdan", Atayolu, (1979): 6-7,12; Günün Yazısı, Afganistan Aynasındaki İğrenç Suratlar, Sözün Kısası, Rapor", Atayolu, Sayı:13, (1980): 4-5,10,12.

50 A. Afet İnan, *Tarihten Bugüne*, Ankara. 1970: 210; Enver Ziya Karal, *Atatürk ve Devrim*, (Konferanslar-Makaleler), (1935-1978), Ankara. 2003: 137; "Kemalizm"; Fransız yazar Michel Paillares'in 1922 tarihli "Lé Kémalisme devant les Alliés; I'entrée en scéne du Kémalisme, le traité de Sévres, I'accord d'Angora, Vers la paix d'Orient adlı eserinde ilk defa kullanılmıştır. Mustafa Albayrak, "Kemalizm'in Düşünsel Temelleri ve Tarihsel Oluşumu", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.XVII, S.77, (2010): 310.

51 M. Kemal Atatürk, Söylev ve Demeçleri, (1919-1938), Ankara C. I, 2. Baskı, 1961: 152-154.

52 Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, Tarih IV, İstanbul 1931: 187.

53 Albayrak, "Kemalizm'in Düşünsel...", 312.

54 Albayrak, "Kemalizm'in Düşünsel", 313.

müdafaa eder." Halkçılık, "İrade ve hakimiyetin kaynağı millettir. Yasalar önünde mutlak eşitlik prensibiyle hiç kimseye, sınıfa, zümreye, gruba, cemaat ya da tarikata üstünlük tanınamaz. Devletçilik, milleti müreffeh ve memleketi mamur hâle getirmek adına halkın umumî ve yüksek menfaatlerinin gereği tüm işlerde devletin alakadar olmasıdır. İnkılâpçılık," ilerlemek, değişmek, gelişmek prensiplerine sıkı bağlılık esasıyla hareket etmektir." Laiklik, dini düşünce ve fikirleri Devlet ile dünya işlerinden uzak tutarak milletin ilerlemesi, ilmi rehber edinmesi esasının kabul edilmesidir."[55]

Sözü edilen kuramlar neticesinde, Kemalizm'in düşünce sisteminin belirli bir ilmi ve kuramsal çerçeveye tam anlamıyla kavuşmasını temin maksadıyla bilim çevrelerinde makaleler, kitaplar yazılmak suretiyle çabalar da başlatılmıştır. Bu çalışmaların en bilineni ve kayda değer olanı Kemalizm'in kuramsal çerçevesini oluşturmaya çalışan, bunun savunuculuğunu yapan Halkevleri Genel Merkezi ve onun 1932 yılında çıkardığı Ülkü Dergisi'dir. Dönemin Türkiye'si şartlarında geniş sayılabilecek bir kitleye ulaşan dergi, aydınların, bilim insanlarının yazılarına, siyasi görüşlerine yer vermesi sebebiyle politik-ideolojik bir kimliğe de sahiptir. Dergi, her yayınında Kemalizm'den bahsederek, ideolojinin geniş topluluklara aksettirilmesinde önemli görevler üstlenmiştir.[56]

Kemalizm'in ideoloji şeklinde kurumsal bir yapıya ulaşmasını sağlayan faaliyetler arasında yine 1932 yılında yayın hayatına başlayan ve içlerinde Mustafa Kemal'in yakın çevresindeki aydınlarında yazılar kaleme aldığı Kadro Dergisi vardır.[57] Dergi de daha çok sol tandanslı gençlerin üstlendikleri Kemalizm'in kuramcılığını yapma sorumluluğu, 1934 yılında derginin yayın hayatına kendiliğinden son vermesine kadar devam etmiştir.[58] Ama derginin Kemalizm ideolojisini kuramsallaştırma çabaları ilerleyen dönemlerde sair basın-yayın kurumlarına örnek teşkil etmeye devam etmiştir.[59]

Türk halkının ideal toplum yapısına ulaşması noktasında kurumsal nitelik kazandırılma gayretlerinin devam ettiği dönemde Kemalizm'e ideolojik olarak son şeklinin verildiği toplantı, 9-16 Mayıs 1935 tarihli C.H.P Dördüncü Büyük Kurultayı'dır. Söz konusu kurultayda kadınların milletvekili görevini üstlenmiş olmaları kurultayın demokratik tabanını genişleten bir organizasyon olmasının[60] dışında, 13 Mayıs günü kurultayın beşinci gününde kabul gören parti programının giriş bölümünde yer verilen, *"Sadece birkaç yıllığına değil, gelecekte de geçerli olan düşüncelerimizin ana hatları parti programına açık biçimde ve toplu halde yazılmıştır. Partinin varlığını ortaya koyan tüm ilkeler (Kamâlizm)ile bağlantılıdır."*[61] Ülkenin genel işleyiş esasları ortaya konmuş, 5 Şubat 1937 tarihine gelindiğindeyse altı ilke Anayasaya dahil edilerek ideolojiye resmiyet kazandırılmıştır. [62]

Kemalizm kavramının 1935 yılından sonra ideoloji biçiminde değerlendirilmesinde etkin unsurlardan birisi de Mustafa Kemal Atatürk'ün CHP'nin son ve Dördüncü Büyük Kurultayına katılmış olması, özellikle inkılapçılık ile devletçilik ilkelerinin uygulama esaslarının tartışıldığı noktada delegeleri takip etmesi olarak gösterilebilir. Söz konusu kurultayda özel teşebbüsün desteklenmesi, işçiler ve işverenler için grev ile lokavtın yasaklanması, toprak reformunun yapılması, üreticinin desteklenmesi, tüketici haklarının muhafazası, gericilikle etkin mücadele gibi hususlarda görüş birliğine varılmış olması, ayrıca kurultayda kabul edilen parti programında devletin temel prensiplerinin; "*Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik, İnkılapçı ve Cumhuriyetçi" olduğunun, "Yönetim yetkisinin tek ve kullanım hakkının da Türk ulusunda"*[63] bulunduğunun ifade edilmesi, Atatürk'ün söylenenlerle ilgili itirazının olmaması Kemalizm'in ideolojik kuramını daha da güçlendirmiştir.

CHP'nin parti programında da yer alan Kemalizm kavramı, dönem itibari ile değerlendirildiğinde parti ve devlet özdeşliğinin en belirgin göstergesi haline gelmiş, çok partili hayata geçinceye kadar da aynı anlayış devam etmiştir.[64] M. Celal Bayar, 8 Kasım 1938 tarihinde TBMM'de okuduğu hükûmet programında Kemalist rejimle

---

55 C.H.F. Nizamnamesi ve Programı *1931*: 31.

56 "Cumhuriyet Halk Partisi'nin Doğuşu ve Gelişimi", Ülkü Halkevleri Dergisi, C.V, S. 28, (Haziran 1935): 260-267.

57 Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Şevket Süreyya (Aydemir), Vedat Nedim (Tör), İsmail Hüsrev (Tökin), Burhan Asaf (Belge)

58 Albayrak, "Kemalizm'in Düşünsel", 314.

59 Doğan Avcıoğlu'nun Genel Yayın Yönetmenliğini yaptığı Yön Dergisi, bu etkileşimin en etkili unsurları arasındadır.

60 C.H.P. Dördüncü Büyük Kurultay Görüşmeleri Tutulgası, Ankara, 1935: 77.

61 C.H.P Programı: (Onuncu Büyük Kurultayca onanmıştır), Ulus Basımevi, Ankara 1953: 1.

62 C.H.P.'nin Onuncu Büyük Kurultayı'nda "Kemalizm" ifadesi parti programından çıkarılarak, yerine "Atatürk Yolu" kavramı kullanılmıştır. C.H.P Programı: (Onuncu Büyük Kurultayca onanmıştır), Ulus Basımevi, Ankara 1953: 45.

63 C.H.P, Dördüncü Büyük Kurultay..., 73.

64 İsmail Arar, *Hükûmet Programları, Burçak Yayınevi*, İstanbul 1968: 83, 99; Kadri Kemal Kop, Millî Şefin Söylev, Demeç ve Mesajları, Akay Kitapevi, Ankara 1945: 13-14.

ilgili olarak "*Millî menfaate uymayan, şahsî menfaat kabul etmeyen ve hiçbir zaman etmeyecek bir anlayıştır*"[65] diyerek devletin söz konusu ideolojiyi terk etmeyeceğinin de işaretini vermiştir.

Bu bağlamda kendisini Cumhuriyet ve devletle özdeşleştiren her kesimden bireyin, kendisine ait bir Kemalizm tanımı olmuştur. Bunlardan bazılarını ifade etmek gerekirse, Nusret Köymen, *"Bugün Türk münevverine düşen büyük vazifelerden biri Kemalizm'in ilmini yapmak ve politika üzerinde her müspet bilgi şubesinde çalışıldığı gibi, ilim metotlar ile çalışmaktır. Ancak bu suretledir ki, cemiyet kanunlarından faydalanma fennî olan politikayı bir "cemiyet mühendisliği haline getirebiliriz*."[66] derken, İsmet Giritli'de Kemalizm'i; "*bir çağdaşlaşma, yenileşme, medenileşme hareketinin ideolojisidir."* biçiminde tanımlamıştır. Kemalizm ile ilgili Niyazi Berkes de "*Osmanlı'dan başlayarak iki yüz yıldan beridir sürdürülen çağdaşlaşma arayışlarının doğru yolunu bulması ve ona yönelmesidir*." şeklinde düşüncesini aktarmıştır.[67] Buradan da anlaşılacağı üzere söz konusu tarihi ve toplumsal olayı geleneksel Batının tekçi ideolojilerinin birine entegre etmeye çabalamak nafile bir gayretten öte bir faaliyet değildir. Zira Kemalizm, Pragmatist, Pozitivist ve Gerçekçi yapı da bir Plüralizmdir*"*. Burhan Asaf (Belge)'a göre Kemalizm denildiğinde, "*emperyalizme karşı bir isyan hareketi, bağımsızlığını elde etmemiş mazlum milletler için bir ışık, ideal ve yaşam kaynağı"* dır.[68] Bu anlamıyla Kemalizm, emperyalizmle olan mücadelesine hiçbir zaman fasıla vermemiş, mazlumun yanında olma, halkçı ve hakçı özelliğini her zaman muhafaza etme niteliğini sürdürmüştür.

Kemalizm; Sosyalizm, Faşizm ve Liberalizmden farklı nitelikte ve perspektifte bir ideolojidir. Kuramsal çerçeveye dayanılarak kurgulanmadığından, tarihsel bir alt yapısı olmasına rağmen değişmeyen öğretiye dayalı bir ideoloji değildir. Siyasal, iktisadi ve toplumsal koşulların değişimiyle meydana gelen sorunların çözümünde temel ilkelerinden ayrılmadan bilimsel anlayış ile çözümlenmesi gereğini öngörmüştür. Ulusal ve uluslararası özellikleri olan anti-emperyalist bir ideoloji olmakla birlikte ezilenlerinde yanında yer almayı görev bilir.[69] Avrupa medeniyetinin geçirdiği tecrübeleri, üzerinde yükseldiği değer yargılarını fark etmiş, izlediği düşünsel dünyayı anlamış ve bu minvalde kendi gerçekliğini ortaya çıkarmış bir ideolojidir. Bu anlamda "Marksizm'in Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'daki yönetim anlayışlarının alternatifi konumundadır.[70] Toplumu sınıflara, kamplara bölerek yarattığı çatışma ortamından faydalanarak varlığını sürdürmeye çalışan değil, uzlaşmayı, birleştirmeyi, zümre ya da cemaatleşmeyi reddeden bir anlayışla çağdaş dünyanın getiri olan demokrasi anlayışını hâkim kılmayı hedefleyen bir anlayıştır. Avrupa'daki aydınlanma çağıyla gündeme gelen fakat uzun yıllar gerçekleştirilemeyen insan haklarını, tüm sosyolojik ve uhrevi baskılara rağmen Anadolu coğrafyasında gerçekleştiren ideolojidir.[71]

Kemalizm olarak nitelenen Atatürk'ün idealize ettiği altı umde adı konulduktan sonra dahi değişen ihtiyaç ve koşullara göre biçimlenmiş, yorumlanmış ve uygulanmıştır. Bu bağlamda Kemalizm bir tanıma ya da tek anlayışa, algıya sahip olmamıştır. Siyasi platformlarda farklı ideolojik düşünce sahipleri dahi kendi görüşlerini halka aktarabilmek adına Kemalizm bir çıkış manifestosu olarak göstermeye çalışmışlardır.[72] Bir başka ifade ile Kemalizm, Mustafa Kemal Atatürk'ün söylev, düşünce ve siyasi argümanlarından çıkarılmış, zamanın önemli demogog ve felsefecilerinin sistematik söylem haline getirmeye çabaladıkları bir kavram halini almıştır[73] Bu umdeler partinin üçüncü ve beşinci Büyük Kongrelerinde dile getirilmiş, altı ok olarak simgeleştirilmiş ve İsmet İnönü'de sözü edilen altı umdenin yerleşmesi adına mücadele verdiklerini zaman zaman farklı platformlarda ifade etmiştir.[74]

---

65 Arar, *Hükûmet Programları*, 83.

66 Nusret Köymen, "*Kemalizm ve Politika Bilgisi*", Ülkü, C. 7, S. 41, (Temmuz 1936): 321-324.

67 İsmet Giritli, "*Kemalist İdeoloji ve Nitelikleri*", Bildiriler ve Tartışmalar, Uluslararası Atatürk Sempozyumu (17-22 Mayıs 1981), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2. Baskı, 1984, 291-304.

68 Albayrak, "Kemalizm'in Düşünsel...", 328.

69 Cem Alpar, "*Kadro Hareketi İçinde Türk Devrimi ve Kemalizm*", Bildiriler ve Tartışmalar, Uluslararası Atatürk Sempozyumu (17-22 Mayıs 1981), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2. Baskı, 1984: 703-736.

70 Yüksel Ülken, *Atatürk ve İktisat*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1981: 275.

71 Albayrak, "Kemalizm'in Düşünsel", 342.

72 Hakan Uzun, "*Tek Parti Döneminde Yapılan Cumhuriyet Halk Partisi Kongreleri Temelinde Değişmez Genel Başkanlık, Kemalizm ve Milli Şef Kavramları",* Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.IX, 2010: 20-21, 233-271,

73 Mustafa Kemal Paşa, 1931 yılı seçimleri çerçevesinde halka yayınladığı beyannamede; altı ilkenin tamamını sayarak, ülkenin ve partinin (CHP) üzerinde duracağı temel esasları belirlemiştir. Buna göre 1- Cumhuriyet Halk Fırkasının Cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, lâik ve inkılâpçı vasıfları onun değişmeyen bariz mahiyetidir". Levent Köker, Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi, İletişim Yayınları, İstanbul, 5. Baskı, 2000: 133; Uzun, "*Tek Parti Döneminde...",* 246.

74 C.H.F. Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları 10–18 Mayıs 1931: 3; Uzun, "*Tek Parti Döneminde...",* 249; C.H.F. Nizamnamesi ve Programı 1931: 30.

Turhan Feyzioğlu, Atayolu Dergisi minvalinde Atatürkçülük çizgisini şu sözlerle ifade etmiştir; "*Irkçılıktan uzak, laiklik esaslarından kopmaksızın, sınıf çatışmalarından uzak, sosyal dayanışma ve adalet anlayışı içerisinde birlikte yaşamayı öngören bir milliyetçi anlayıştır*."[75] Bu bağlamda kurguladığı dergisinin, Türk milletini mezhepsel, ırksal, sınıfsal olarak bölmeye kalkışanlara karşı en etkili savunma aracı olduğunu ifade etmiştir. Ona göre "*Türk milleti insan onuruna ve millî karakterimize aykırı, kapalı esaret rejimlerinin pençesine memleketini düşürmemek için sonuna kadar inançla mücadelesini sürdürmek zorundadır*."[76]

Feyzioğlu, partisinin "Atatürkçülüğe Çağrı Kongrelerinde", Meşrutiyet döneminin fikir akımı olan fakat daha öteye geçemeyen Türk milliyetçiliği fikrini ileri taşıyan, yaptığı siyasî, sosyal, kültürel, iktisadi çıkışlarla bunun çağdaş uygarlık esaslarıyla güçlendiren bir "*Millî Görüş*" ülküsünden de bahsetmiştir. "*Bugün içerisinde olduğumuz her alandaki bozukluklar, Atatürk ilkelerinden verilen ödünlerden ve ışıklı yolundan sapılmasından doğmuştur*."[77] biçimindeki beyanatlarıyla da mevcut sözlerini doğrulamıştır.

Yine Feyzioğlu'na göre devletin içerisinde olduğu olumsuz durumun temel kaynağının Atatürk'ün yıllar evvel çizdiği genel prensiplerden ayrılmış olmanın sonucu olduğunu, sözü edilen sorunlardan kurtuluşun da yine Atatürk'ün değer yargılarına sıkı sıkıya bağlılıkla çözülebileceğinin üzerinde durmuştur. "*Binbir nifakla parçalanmak istenen Türk milleti, Atatürkçü düşünceyi rehber edinerek ve en doğru yorumlayarak birlik ve bütünlüğünü koruyabilir*." sözleriyle "*Atatürkçü Güç Birliği*" olarak tanımladığı siyasi çıkışını ortaya koymuştur.[78]

"*Atatürk'ün benimsediği ve inançla savunduğu millî ve manevi değerler tüm dünya milletlerinin ortak ideallerini benimseyen; ancak kaderlerini kendi milletinde gören tüm yurttaşlarını bir ağacın dalları gibi gören anlayıştır.*" diyen Feyzioğlu'na göre, "*Türk toplumuna mensup her ferdin maddi ve manevi gelişmesini sağlamak; onu bilgi kültür ve refaha kavuşturmak Türk Devleti'nin amacıdır. Bu amaca ulaşmak için sosyal adaleti, güveni sağlayıcı tedbirler alınmalı; fakirlik, işsizlik, hastalık, cehalet, her türlü darlık ve yokluk ortadan kaldırılacaktır. Bu hedeflere sınıf kavgası ve demagojik kışkırtmalarla ulaşılamaz*."[79] sözleriyle de iktisadi ve sosyal kalkınma modelinin ana kaynağının yine Atatürkçü anlayış olduğunun üzerini çizmiştir.

Feyzioğlu, ülkenin kurucu partisi başta olmak üzere hemen tüm siyasal hareketlerin en önemli yanlışlarını "Atatürkçü yoldan sapmak" şeklinde açıklamış, yeni ideolojiler (aşırı sağ-sol), mutasyona uğratılmış fikirler, görüşler ve anlayışların (ortanın solu) ülkeyi mevcut dönemden daha kötü bir duruma taşıyacağı uyarısında bulunmuştur.[80] Bu düşünceden hareketle "*devleti kemiren partizanlık kanserini yok ederek, devleti yeniden devlet vasıflarına kavuşturmak, idareye liyakatli, ehliyetli, devlete ve millete sadakati öğütleyen Atatürkçü görüşün gerçek yol"*[81] olduğu üzerinde durmuştur. Ayrıca Feyzioğlu, Atatürk Türkiye'sinin rehber alması gereken anlayışı şu biçimde anlatmaya çalışmıştır: "*Avrupa medeniyetinden istifade etme yolunda hiçbir zaman özünü ve bağımsızlık idealini kaybetmeden, devletine sahip çıkarak, bir başka millete ait değer yargılarını bilinçsizce benimseme şeklinde değil, kendi milletinin has değerlerini sözü edilen Avrupa değerleriyle entegre ederek, milletinin diğer toplumlar karşısında yüceltilip ilerletilmesinin hedeflenmesidir.*[82]

Feyzioğlu'na göre Türk halkı, aydınıyla beraber millî kültür hazinelerini fark ederek sahip çıkmalı, onu yükseltip yüceltmeli ve yeni medeni dünyasını bu sağlam temeller üzerine inşa etmelidir. Onları anlayıp gelecek nesillere intikalini sağlamanın ise vatana, millete ve devlete yapılacak en kıymetli hizmet olacağı görüşündedir. Bunun yanı sıra yine milletin kültür hazinelerinin değerini bilmesi, Türkiye'nin dünya ile entegrasyona girmesine vesile olan inkılapları reddetmesi anlamına gelmediği gibi aksine daha sağlam olmalarına imkân vereceğini de ifade etmiştir.[83]

Türkiye'nin idaresi hususunda ise Feyzioğlu, Atatürk'ün yolunu daha Sivas Kongresi'nde belirlediğini iddia etmektedir ki buradan önce aslında Erzurum Kongresi'nde "devlet kurma" durumundan ve yönetim biçiminden bahsedilmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas'ta çıkardığı gazetenin adından başlayarak, Türk milletinin hak ettiği

---

75 "Devlet ve Millet Bütünlüğünün İnançlı Savunucusuyuz", Atayolu, Sayı:11, (1979): 8.

76 "Atatürkçüler Birleşelim", Atayolu, (1979): 9, 11; "Atatürkçülüğe Çağrı", Atayolu, Sayı: 8, (1979):12.

77 "Atatürkçü Gençliğin Sesi ", Atayolu, Sayı:8, (1979): 8. "Millî Görüş Atatürkçü Görüştür ", Atayolu, Sayı: 14, (1979): 1, 12; "CGP'nin Temel Görüşleri II: Milliyetçi Sosyal Adalet", Atayolu, Sayı: 3, (1979): 8.

78 "Atatürkçü Güçbirliği Hareketi Türkiye'yi Bunalımdan Kurtaracak Yolu Gösteriyor ", Atayolu, (1979): 3, 8.

79 "CGP'nin Temel Görüşleri II: Milliyetçi Sosyal Adalet", Atayolu, Sayı: 1, (1979):9.

80 "Acı olaylar Atatürkçü Yoldan Sapanların Eseridir", Atayolu, Sayı:14, (1980): 8. "2 CHP'li Senatörün Şikâyeti", Atayolu, Sayı: 2, (1979):3.

81 "CGP Barışa Çağırıyor", Atayolu, Sayı:14, (1980): 1.

82 "Atatürkçüler El Ele", Atayolu, Sayı:8, (1979): 2.

83 "CGP'nin Temel Görüşleri II: Milliyetçi Sosyal Adalet", Atayolu, (1979): 3, 8-9; "İşgüzar Nihayet İstifa Etti", Atayolu, Sayı:6, (1979):1.

rejimin halkın egemenliğine dayalı sistem olduğunu belirtmiştir. Feyzioğlu'na göre Atatürk'ün kurduğu gazetelere verdiği adların hiçbiri tesadüfi değildir. Millî Mücadele'yi güçlü ve meşru temellere dayandıran, başka bir deyişle "millî egemenlik" esaslarına oturtan Mustafa Kemal, halkın gönlünde de doğru yerde oturmaktadır.[84] Bu bağlamda 1979 seçimleri sonrasında TBMM tarafından seçilemeyişinin, halkın iradesine bırakılmayan durumdan kaynaklandığını ifade etmiştir. Feyzioğlu, "*Cumhurbaşkanı halk tarafından doğrudan doğruya seçilmesi mevcut Anayasa sisteminin, Cumhurbaşkanı ile hükümet arasındaki ilişkilerin değişmesiyle mümkündür. On gün içerisinde Anayasanın bir maddesini değiştirerek parlamenter sistemden Başkanlık Sistemine veya yarı başkanlık sistemine geçilemez.*"[85] şeklindeki sözleriyle millet iradesinin yönetim mekanizması söz konusu olduğunda yok sayılmasının ağır neticelerinin olabileceğini ifade etmiştir.

Feyzioğlu'na göre Atatürkçülük, çağdaş bir ideoloji olarak özgürlük ve bağımsızlığı tehlikeye girmiş bir ülkenin sınıfsal değil, ulusal bir başkaldırısı neticesinde ortaya çıkmıştır. Dünya üzerinde var olan sınıfsal yönetimlerin halkı özgürleştirmek yerine baskı altına alarak tek tipleştirdiğini, iktisadi anlamda daralttığını, sosyal anlamda körleştirdiği fikrini ortaya koymuş ve buna örnek olarak kurduğu ve kurguladığı sınıflar arasındaki kavgaların körüklenmesi esasına dayanan Marksist-Leninist anlayışı göstermiştir. Atatürkçülüğün ise millî bilincin uyandırılmasına, birlik ve beraberliğin güçlendirilmesine, sınıf kavramının ortadan kaldırılmasına ve toplumun her türlü fraksiyonel, uhrevi ayrımları reddetmesine dayandığını söylemiştir.[86]

Atatürk halkçılığı bilindiği üzere sadece siyasal demokrasi anlamında değil, yeni bir sosyal ve ekonomik düzenin topluma verilmesi noktasında da bir düşünceyi ortaya koymaktadır. Sözü edilen bu halkçılıktaki temel maksat, iktisadi anlamda zayıf düşen toplumun alt tabakasının yaşam standartlarını yükseltebilmek adına çalışmalar yapmaktır. Bu mana da Atatürk'ün yapmış olduğu devrimlerin hepsi halkçılık idealinin zaten doğal sonucudur. Atatürk'ün ifadesine göre, "*Bizim hükûmetimiz, ulusal iradeyi gerçekleştiren Halk Hükümeti'dir*" sözleriyle Türk köylüsünün gelişerek, kalkınmasını hedef göstermiş, çiftçinin iktisadi anlamda ilerlemediği sürece ülkenin de gelişip, kalkınabilmesinin imkân dahilinde olmadığını vurgulamıştır. "*Türk köylüsünü efendi yerine getirmedikçe memleket ve millet yükselemez*" cümlesi bunun idealize edilmiş halidir.[87] Fakat 1931 yılındaki parti programında ortaya konan halkçılıkta; "*sınıf yok, iş bölümü var" biçiminde özetlenen anlayış tüm zümrelerin, çıkar çevrelerinin, meslek gruplarının, iş kollarının adı geçen ilke etrafında uyum içerisinde eritildiği Türk kamuoyuna aktarılınca, söz konusu umdenin aslında korporatist olmanın yanında anti-sosyalist bir uygulama modelini de temsil ettiği düşüncesi siyasal çevrelerde belirmiştir.*[88]

Bu düşünce yapısı sınıf ayrımını, menfaat gruplarını ve kurumlarını meşru görmeyen, toplumu bireyin önüne alan, bunu yaparken dev toplumu tek elden yöneten, ona ideolojik olarak nüfuz eden ve bu sebeplerle de farklılaşmanın pek yaşanmadığı, türdeş algıyla hareket etmekle yetinen bir toplum modelini ilk yıllarda dayatmış gibi görünmüştür. Tüm bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Atatürkçü halkçılık anlayışı, sosyolojik bir gerçeklik olan "sınıf" kavramının inkâr edilmesi değil, sadece Türk toplumu açısından değerlendirildiğinde, sınıf mücadelesinin gereksiz ve faydasız bir eylem olduğu açıklanmaya çalışan bir ilkedir.

Feyzioğlu'na göre Atatürkçü halkçılık ilkesi, Türk milletini sosyal adalet anlayışı içinde sınıfsal bir ayrıma sokmaksızın, tüm köylü, çiftçi, işçi, öğretmen, alim, esnaf, sanatkâr, sanayici, tüccar, asker, memur gibi meslek erbaplarını yani toplumun her ferdini Türk milletinin temel unsuru olarak kabul etmekte olup, sosyal adalete olgusu içerisinde, toplumun her ferdi ile ahenkli bir tarzda işbirliği yaparak, uyuşmazlıklarını, uzlaşmazlıklarını bir ahlâk olgusu içerisinde çözebilmelerini öngören görüş" olduğunu ifade etmiştir.[89] Feyzioğlu, "*Bu millet birdir, bütündür. Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün yurttaşları eşittir, kardeştir. Doğu'da ve Batı'da yaşayanların tamamı aziz milletimizin öz evladı, bölünmez vatanın öz sahipleridir*[90] diyerek Atatürkçülüğün milliyetçilik söylemimden anladığını ortaya koymuştur.

---

84 "Atatürkçü Yolda İnançlı Atılım", Atayolu, Sayı: 7, (1979): 12.

85 "Cumhurbaşkanının Seçimi Daha Ciddi ve Tutarlı Bir Yaklaşım ile Ele Alınmalıdır", Sayı:14, (1980): 7.

86 "Atatürkçü Uyanış Gerek", Atayolu, Sayı:1, (1978): 1, 8; "CGP'nin Temel Görüşleri: Neden Komünizme Karşıyız", S. 4, Atayolu, (1979): 8,9.

87 Sedef Bulut, https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halkcilik-ilkesi/#

88 Çağdaş Görücü, "Tek Parti Döneminde Halkçılık ve Sosyal Politika: Solidarizm ve Korporatizm Kavramları Çerçevesinde 1936 İş Kanunu Hakkında Bir Değerlendirme" Çalışma ve Toplum Dergisi, C.3, S.54, 2017: 1342-1352.

89 "CGP'nin Temel Görüşleri II: Milliyetçi Sosyal Adalet", Atayolu, (1979): 1, 9.

90 "CGP: Milleti Böldürmeyeceğiz, Devleti Soydurmayacağız", Atayolu, (1979): 1,3,5.

Yine Feyzioğlu'na göre Atatürk, sosyal dayanışma anlayışının esaslarının belirlenmesine yönelik tespitlerini 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihinde İzmir'de tertip edilen Türkiye İktisat Kongresi'nin açılış konuşmasında açık bir dille şu şekilde ortaya koymuştur: "*Bizim halkımız menfaatleri birbirinden ayrılır sınıflar halinde değil, tam aksine varlıkları ve çalışmalarının sonuçları birbirine gerekli olan sınıflardan ibarettir. Bu dakikada dinleyicilerim çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır ve işçilerdir. Bunların hangisi yekdiğerinin muarızı olabilir? Çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların hepsinin birbirlerine ve işçiye muhtaç olduğunu kim inkâr edebilir?*[91] *Bu bağlamda* Atatürk, "*kollektivist bir ekonomik sistemin sorunlu olacağını, tüm hürriyetleri yok eden bir esaret rejimi doğuracağını görmüştür. Atatürk gelişmeye muhtaç bir ülke olan Türkiye'de, çeşitli alanlarda devlete düşen görevleri de gözden kaçınmamıştır. İktisadi kalkınmada, hür teşebbüssün ve devletin gücünden yararlanma sorumluluğunu fark etmiş, devlete düşen görevlerin belirlenmesinde peşin yargılardan veya sosyalist dogmalardan değil, kendi söylemiyle, "içinde yaşadığımız vatanın" gerçeklerinden ilham almıştır*"[92] sözleriyle millî bir ekonomik sistemin varlığının ülkenin iktisadi kalkınmasında en etkili yöntem olacağını vurgulamıştır.

Söz konusu düşünceden hareketle tarih ve sosyoloji ilimleri manevi birlikteliklerin milletlerin ortaya çıkışlarında etkin bir rol üstlendiklerini iddia etmektedirler. Fakat bu uhrevi birliktelikler her zaman tek başına millet olabilme şuurunun yerine geçemez. Öte yandan, tek başına Atatürkçü inkılapçılık anlayış da toplumların mensubu olduğu manevi değerlerden uzaklaşmasını gerektirmez. Bu bağlamda Feyzioğlu'na göre "*Atatürkçü olmak gerçekçi, akılcı, çağdaş olmaktır. Millî ve tarihi köklerden ders alarak, ilme, fenne, akla ve gerçeklere dayanarak çağdaş uygarlığın üzerine yükselmeyi hedeflemektir*."[93] diyerek manevi değerlerin şahısları ilgilendirdiğini, bunun devletin işleyişi ile bir ilgisi olmadığını ama toplumu birbirine yaklaştıran teamüllerden birisi olduğunu açıklamaya gayret etmiştir.

Atatürk'ün cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık ve laiklik anlayışı akılcı ve gerçekçidir. XX. yüzyılın başında Türk milletinin yaşadığı acı tecrübelerden dersini almış; Anadolu'yu, kurulması planlanan Türk devletini maceraya atacak, hayallere sürükleyecek, ütopik yaklaşımlardan uzak durur, anlamsız girişimlere tevessül etmez. Feyzioğlu'na göre Atatürk, milletinin hayati menfaatlerini Panislamizm, Panturanizm gibi hayallere feda etmeyeceğini daha Millî Mücadele süresi içerisinde defalarca beyan etmiş, takip edilmesi gereken temel yolun Misak-ı Milli sınırları içerisinde bir Türk Devleti kurmak olduğunu ifade etmiştir.[94]

Türkiye'de anarşinin en üst seviyede yaşandığı yıllarda, dış ve iç siyasi aktörler, insanları maksatlı olarak laik-anti laik, sağ-sol ile mezhepsel ve kültürel ayrımlara tabi tutmak suretiyle kutuplaştırmışlardır. CGP de bu süreçleri en yoğun yaşayan siyasal oluşumlardan birisidir. Feyzioğlu da özellikle devletin bütüncül yapısının muhafazasının "laiklik" anlayışına bağlı kalınmak suretiyle mevcut sıkıntıların aşılabileceğini Atayolu Dergisi'nde defalarca ifade etmiştir. Ona göre laiklik elbette inancın reddi, ibadet özgürlüğünün kabul görmemesi, dinî ritüellere saygı duyulmaması anlamına gelmemektedir. Lâiklik Feyzioğlu'na göre devlet yapısında şahısların din ve vicdan özgürlüğünün var olduğunun benimsenmesidir ki tüzel kişi olarak devletin zaten resmi dini olamaz. Laik devlet algısı, teokratik devlet düzeni ile bağdaşmadığı gibi dini değerleri yok saymayı resmî ideoloji hâline getiren Marksizm ile de bağdaşmaz. Bu düşünceden hareketle Feyzioğlu, "*Türkiye'nin kaderi partizanlıkla, maskeli komünistlikle, teokratik devlet heveskârlığıyla düze çıkamaz. Kurtuluş yolu Atatürkçü yoldur. Bunu bir defa daha inançla tekrarlamayı görev biliyoruz.*"[95] "*Biz manevi değerlerin, dini inançların daima yüksek tutulması, saygı görmesi lüzumuna inanıyoruz. Çağdaş olmak dinsiz olmak değildir. Laiklik her yurttaşın din, vicdan, ibadet hürriyetine tam saygı göstermektir.*"[96] diyerek özgür düşünce hakkındaki düşüncesini de açıklamıştır.

Feyzioğlu, bir milletin kalkınabilmesi, ilerleyebilmesi, çağdaşlaşabilmesi; bilimde, sanatta ve sporda aşama kaydedebilmesinin ancak Atatürk'ün akılcı ve bilimci yaklaşımı ile mümkün olabileceği görüşünü savunmuştur. Atatürk'ün sözleri ve icraatları ile milletimize hatırlattığı en büyük gerçeklerden birisi de budur. Atatürk hayalperest değil, gerçekçidir. İdealleri üzerine harekete geçen ve Türk milletini köle olmaktan kurtaran, ona

---

91 Atatürk, Mustafa Kemal, Gazi Mustafa Kemâl Paşa Hazretleri İzmir Yollarında: Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin İzmir Seyahatleri Esnasında Muhtelif Mahallerde Îrâd Buyurdukları Nutuklar ve Hasbihâller, Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi (İstihbarat Matbaası), Ankara, 1339: 103-126; "Karma Ekonomi Anlayışımız", Atayolu, (1979): 1,9.

92 "Atatürkçü Uyanış Gerek", Atayolu, Sayı:1, (1978): 8.

93 "Atatürkçülüğe Çağrı", Atayolu, Sayı:8, (1979):12.

94 Mehmet Saray, Atatürk'ün Türklük ve Milliyetçilik Anlayışı, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2022: 111-115, 136-137; "CGP'nin Temel Görüşleri", Anayol, Sayı:9-10, (1979): 6.

95 "Atatürkçü Uyanış Gerek", Atayolu, Sayı:1, (1978): 8; "İktidarda partizanlık Muhalefette Yıkıcılık Anarşiyi Azdırmaktadır", Atayolu, Sayı:12, (1980): 3.

96 "Kurtuluş Yolu Atatürkçü Yoldur, Atayolu, Sayı:14, (1980): 5.

büyük bir yükseliş dinamizmi kazandıran, başarısının temelinde akılcı, bilimi esas alan bir tutumun olduğu ortadadır. Atatürkçülük, yurt ve dünya gerçeklerini çok iyi değerlendiren, çağdaş ilmin verilerine göre konuşan, sloganist ve peşin hükümlü yapılardan uzak duran, ayakları yere sağlam basan bir anlayıştır. Atatürk, Cumhuriyet'i kurarken eskinin hatalarını süzmüş, yapılan yanlışları doğru ve gerçekçi analizlerle tespit etmiş ve çözüm yollarını rasyonel ve akılcı bir tavırla ortaya koymuştur. Bu sayede kurduğu ülke, dünyadaki tüm ezilen milletlerin bağımsızlıklarını elde etmek adına ayağa kalkmalarında öncü görevi görmüş, kısa sürede ülkeyi milletler topluluğunun kıymetli bir mensubu hâline getirmiştir.[97] İşte bu Atatürkçü düşünce sistemiyle siyasi kariyerini temellendiren Feyzioğlu, ülkenin yönetim kademesinde olduğu yıllarda da söz konusu anlayışını taviz vermeden sürdürmüştür.

Feyzioğlu, Türk milletinin birleşmesini sağlayan bağları oldukça çeşitli, güçlü ve derin olduğunu da hemen tüm konuşmalarında ifade etmiştir. Bunlar ortak paydada değerlendirildiğinde devlet, tarih, kader, kültür, maneviyat, dil ve idealler şeklinde sıralanabilir şeklinde de bir düşüncesi vardır. Bununla bağlantılı olarak Feyzioğlu'na göre, her karışı birlikte savunulmuş "ortak vatan" algısı da Türk milliyetçiliğinin dokusunun oluşumunda son derece önemli bir yer tutar.[98] *"Geleceğe güvenle bakabilmek, umutsuzluklardan sıyrılmak, millî birliği beraberliği yeniden pekiştirmek, anarşiyi, yokluğu, yolsuzluğu yenmek için Atatürkçü bakış açısına muhtacız"*[99] görüşüyle de ülke yönetiminde egemen olması gereken idealist düşüncenin kimliğini yukarıdaki sözleriyle ortaya koymuştur.

Egemenliğin millette olduğu bir devlette, hükûmet sisteminin düzeninde elbette halkın kendi idaresini elinde tutması bir başka değişle demokratik bir anlayış içerisinde olmasını şarttır. Atatürkçü milli egemenlik anlayışı, soyut ve demokrasiden uzak bir egemenlik algısı değildir. Demokrasi kavramını gerçek ve geleneksel anlamda, özgürlükçü siyasî bir demokratik düşünce yapısı biçiminde kurgulamıştır.[100] Demokrasi, bir sosyal yardım mekanizması, iktisadi teşkilat yapısı veya maddi refah uygulaması değil, amacı milletin idare edenler üzerindeki denetimi vasıtasıyla siyasî özgürlüğü temin edebilmektir."[101] Atatürk başta olmak üzere Cumhuriyet yönetiminin kurucu ve destekçileri demokrasi kavramını birbirinden ayrı tasavvur etmemişlerdir. Cumhuriyeti demokrasi yönetimiyle bir düşünmek, halkın egemenliğinin kabul edilmesi anlamına gelmiş olsa da koşulların olgunlaşması, iç ve dış politik unsurların halkın politik kaygılarını olumsuz yönde beslemesi sebebiyle istenilen neticeler ilk yıllarda elde edilememiştir.[102]

Feyzioğlu'na göre "*Kemalizm siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel görüşleri diğer bütün sistemlerden farklı ve Türk milletinin ihtiyaçlarına en uygun görüşlerdendir. Millî, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nin temelinde yer alan ilkelere bağlıyız. Bu ilkeler milletimizin yaşayışına ve devlet organlarının işleyişine ışık tutması zorunludur. Bu temel ilkeler hiçbir sebeple ihmâl edilemez, taviz dahi verilemez. Atatürkçülük, millî şuuru, kültürü, birlik ve beraberliği ileri seviyeye taşımak için çalışmak gerekir*." [103] "*Ülkenin ilerlemesi, muasır medeniyetler seviyesine erişmesi için yegâne çare olarak demokrasinin tüm değerleriyle ülke idaresine hâkim kılınması görüşünü savunuyoruz.*"[104] şeklindeki açıklamalarıyla Atatürkçülük prensipleri ile demokrasinin hiçbir zaman ters düşmeyeceğini de vurgulamıştır. Feyzioğlu'nun anlayışına uyarlandığında Atatürkçü demokrasi anlayışı; halkçılığı savunan,[105] Bolşevik, faşist, korporatist,[106] dikta yönetimi ve kapitalist politikaları reddeden,

97 "Atatürk'ün Akılcılığı ve Bilimciliği", Atayolu, Sayı:12, (1980): 11; "*Akılcı ve Gerçekçi Yola Girilmelidir*", Atayolu, Sayı:4, (1979):10.

98 Atatürk, "*Biz Bolşevik ya da Komünist olamayız. Çünkü biz milliyetçiyiz*" sözleriyle Türk devletinin kuruluş felsefesinde yer alan anlayışı ortaya koymuştur. "Eski CHP-Yeni CHP, Atatürk Yolundan Sapan CHP Nereden Nereye Geldi?", Atayolu, Sayı:4, (1979): 4.

99 "Atatürkçü Yolda İnançlı Atılım", Atayolu, Sayı:7, (1979):12.

100 Ergun Özbudun, "Atatürk ve Demokrasi," Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.V.14, (1989): 287.

101 A. Afet İnan, Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El yazıları, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000: 31, 406, 407

102 Anıl Çeçen, Atatürk ve Cumhuriyet, Tisa Matbaası, Ankara, 1981: 324-325

103 "Atatürkçülüğe Çağrı", Atayolu, Sayı: 8, (1979): 1,12.

104 "CGP'nin Temel Görüşleri II", Atayolu, Sayı: 3, 1979:6.

105 Dönem itibariyle siyaseten gelişen bir söylem olan "Halka rağmen halkçılık" kavramı genellikle halkın zamanlama olarak henüz kendini yönetebilecek seviyede bir bilince sahip olmadığını ifade eden anlayıştır. Demokrasi, eşit hakların elde edilmesi noktasında bir savunma pratiği olsa da halkın söz konusu bilince sahip olup olmadığını belirleyecek olan da bürokratik elitlerdir. Halkın sıkı cehaletine karşın, tahsilli ve yüksek seviye de eğitilmiş bürokratik elitler zaten bu hususta yegâne otorite konumunda bulunuyorlardı. İşte sözü edilen bu elit tabaka ülke içerisinde toplumsal anlamda çağdaşlaşmanın içselleştirildiğine kanaat getirdiklerinde siyasi olarak demokratikleşme sürecinin başlamasına karar vereceklerdir. Muammer Aksoy, Atatürk ve Sosyal Demokrasi, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1997: 9, 32.

106 Korporatizm, bir toplumu iş gücü (emek), tarım, güvenlik (askeri-kolluk kuvveti), üretim, bilim ya da lonca cemiyetleri biçiminde örgütlere ayırmak suretiyle şirket veya iş grupları tarafından ortak menfaatler doğrultusunda birleştirilmesini öngören kollektivist siyasi ideolojinin adıdır. Korporatizm, Latince "*corpus*" veya "insan vücudu" anlamından türetilmiştir. Paul A. Clarke- Joe B. Foweraker," *Encyclopedia of Democratic Thought*." Routledge, New York, 2001: 113.

devletçi iktisadi politikaları benimseyen[107], bünyesinde yer yer sosyal demokratik eğitimleri barındıran,[108] halkı bütünleştirme gayretiyle hukuk devleti olma çabasından uzaklaşmayan,[109] demokratikleşme mücadelesini laiklik kavramıyla güçlendiren[110] bir "tesanütçü"[111] anlayıştır.

Feyzioğlu'nun söylemlerinde de hissedilen en önemli eksiklerden birisi Türkiye'de takip edilen siyasal sistem içerisindeki en temel sıkıntının "demokratikleşme ve özgürleşme" meselesi olduğu hususudur. Bu sorunun tartışma konusu yapılmamasının başlıca sebebinin ise "doğu tipi iktidar" anlayışı olduğu fikrinin siyasilerde dahi egemen olmasıdır. "Doğu tipi iktidar" anlayışının karşıtı da "Batı" tipi bir iktidar ve demokrasi" kavramıdır. Bu Doğu-Batı eksenindeki politik tartışmalar siyasal rejim farklılıklarını beraberinde getirince, Türkiye'de "Asya Tipi Üretim Modeli" tartışmalarının ortaya çıkmasına da sebep olmuştur.[112] İşte bu "Ortanın Solu" düşüncesi de Türkiye'nin sorunlarının mevcut dönemle alakalı değil de yüzyıllardır süre gelen yapısal problemlere dayalı olduğu savından hareket edilmesi gerektiği düşüncesidir. "Doğu tarzı" iktidar algısında iki özellik vardır ki bunlardan ilki muhalifine karşı hoşgörüden uzak olmak, ikincisi de bürokrasi ve halkın birbirine sürekli uzak olmasıdır. Çünkü bu türden iktidar kavramlarında halkın tüm kesimleri reaya olarak kabul görmüştür.[113] Mustafa Bülent Ecevit de "Ortanın Solu" görüşünü savunurken, Atatürk zamanında yaşanan sorunların temelinde bürokrasi ile halk arasında gizliden yaşanan bir çelişkinin var olduğunu ifade etmiştir. [114] Atatürk'ün ardından radikalleşen bir bürokrasinin yapılan devrimlerin ileriye taşınmasına mâni olduğunu, mevcut sistemin getirisiyle söz konusu bürokrasinin imtiyazlı hâle geldiğini söyleyerek, Atatürk devrimlerine de atıfta bulunmuş, devrimlerin üst yapısının tamamlandığını, alt yapısının ise yetiştirilemediğinden bahsederek, mevcut sorunların bir kısmının devam ettiğini vurgulamıştır.[115]

Feyzioğlu, bu ilkelere uyulması noktasında özellikle dönemin CHP genel başkanını da sıkı biçimde eleştirmiş ve Atatürkçülüğün içini boşaltmaya çalışmakla suçlamıştır. Feyzioğlu'na göre Ecevit, söylemleri ve CHP'deki uygulamalarıyla Atatürk'ün ilkelerini deforme etmeye çabalamıştır. Sözlerinin ispatı için de Ecevit'in farklı ortamlarda yaptığı açıklamalara yer vermiştir. Örneğin Ecevit'i "*Atatürk'ün gerçek bir devrimci olmadığını ve ortada gerçek anlamda bir devrim bulunmadığını ifade ederken şu söylemlere yer vermiştir; …Döneminde Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik alt yapısının büyük ölçüde değiştirilemediği bir gerçektir. Devrimcilik biçimsel bir devrimcilik; halkçılık halka tepeden bakan bir patronajdan öteye geçememiştir."*[116] *"Gerçek devrim, alt yapı devrimidir. Ekonomik güce el değiştirten devrimdir ki bu anlamda ülkemizde bir devrim gerçekleşmemiştir."*[117] sözlerine ilişkin olarak eleştirmiştir.

---

107 Atatürk'ün "Devletçi" politikaları iktisadi anlamda komünist eğilimli çözümlemeler önermemektedir. İkinci Dünya Savaşı'nınardından da "devletçi" politikaların uygulanmaya devam etmesindeki esas sebep devrin iktisadi ve ekonomik, sosyal şartlarının bozuk olmasının etkisindendir. Fakat her zaman güncelliğini muhafaza etmiştir. Cemil Koçak, "Siyasi Tarih (1923-1950)", Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980, (Ed. S. Akşin), Cem Yayınevi, İstanbul, 2000: 166-171.

108 "Sosyal demokrasi" kavramı Türk halkındaki yaygın inanışına göre Kemalizm'in ve dolayısıyla CHP'nin siyasal konjonktürüyle doğrudan ilgilidir. Ortanın solu siyasal yaklaşımının Atatürkçülük kavramı ile arasındaki ilişki de tartışmalı olmakla birlikte ülkede sosyal demokrasi anlayışının yerleşmesi noktasında hassas bir aşamadır. Türkiye'de "komünizm ile mücadele" konusu içerisinde yürütülen siyasetin "Marksizm" benzeri ideolojilerden duyulan çekingenlik sebebiyle "sosyal demokrasi" Avrupa orijinli bir fikir olarak halka aksettirilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Programı 1976, Ajans Türk Matbaacılık Sanayi, Ankara 1976, s. 5.

109 Süleyman Kazmaz, "*Atatürk Cumhuriyet ve Laik Hukuk*", Erdem, C. 11, S. 31, (1998): 117-138.

110 Dünya üzerinde siyaset ve sosyoloji bilimi üzerinde çalışma yapan pek çok bilim insanının ifadesine göre demokrasinin olmazsa olmaz şartı devletin yapısının laik olmasıdır. Hindistan Hamdard Üniversitesi'nden Prof. Arşi Han bunu başarabilen ender liderlerden birisinin Atatürk olduğuna vurgu yapmıştır. Özer Ozankaya, Dünya Düşünürleri Gözüyle Atatürk ve Cumhuriyet, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012: 399–406; "*Atatürkçüler El Ele*", Atayolu, Sayı:8, (1979):2.

111 Dayanışma, bireyselcilik veya korporatizm gibi farklı adlandırmalara sahip olan söz konusu kavram, Cumhuriyet Türkiye'sinde 1930'lu yıllardan itibaren devletin resmi söylemlerinde sıklıkla yer verdiği bir ideoloji halini almıştır. Liberalizmin bireyi önde tutan ve onun üretime katılımına değer veren anlayışının aksine bir alternatif sunan anlayış, ülke idaresinde uzun dönem etkisini muhafaza etmiştir. Mevcut söylem aslında her ne kadar demokrasi anlayışına mâni bir durum izlenimi verse de zamanın koşulları düşünüldüğünde Türkiye Cumhuriyeti'ne özgün bir değer kattığını da söylemek mümkündür. Aykut Kansu, "Türkiye'de Korporatist Düşünce ve Korporatizm Uygulamaları", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 2 Kemalizm, (Ed. A. İnsel), İletişim Yayınları, İstanbul, 2009: 253-267.

112 Turan Güneş, Türk Demokrasisinin Analizi, Yay. Haz. Hurşit Güneş, Agora Kitaplığı, İstanbul 2009: 30-33.

113 Turan Güneş, Araba Devrilmeden Önce, Kaynak Yayınları, İstanbul 1983: 96-98.

114 Ecevit, *Ortanın...,* 30.

115 Ecevit, *Ortanın...,* 50.

116 Atayolu, "Atatürkçülük ve Ecevit", S.2, (1979): 11; Ulus, (1 Kasım 1969): 1.

117 Ecevit bu sözleri ile yapılamayan bir toprak reformu hadisesinden söz etmektedir ki, 1973 yılında bunula ilgili bir kanun çıktıysa da 1978 yılında Anayasa Mahkemesinin aldığı kararla uygulanamamıştır. Ulus, (9 Kasım 1969): 1.

Bu sözlerin günümüzde farklı siyasal unsurlar tarafından aşırı politize edilerek kullanıldığı düşünüldüğünde, Feyzioğlu'nun eleştirilerindeki kısmî anlamda haklılık payı görülmekle beraber Ecevit'in "Ortanın Solu" anlayışındaki temel maksadı, CHP'nin bir işçi sınıfı ya da toplumsal sınıflandırma kategorisi oluşturmasından ziyade halkın gelir seviyesi anlamında alt katmanlarında yer alan gruplarının radikal söylemler geliştirmelerinin önüne geçerek, mümkün mertebe sosyal adalet anlayışı içerisinde Atatürkçülüğün öngördüğü "sınıf ve imtiyaz" kavramından ayrılmış, kaynaşmış bir toplumu idealize edebilmektir.[118] Buradaki hedeflenen sınıfların varlığını inkâr etmek yerine, sınıflar arası bir mücadele ortamının önüne geçebilmektir. Siyasi olarak sosyal adalete inanan siyasilerden kurulu bir yapının, iş çevrelerinden de alacağı destekle, işçi haklarının daha rahat ve tesirli savunulabileceğini iddia etmiştir. Çünkü toplum içerisinde sosyolojik olarak bir sınıf dahi olsa, kurulması düşünülen ideoloji de bu sınıf şuuru yok edilmelidir.[119]

Ecevit'in analizlerinde yer alan bir diğer hususta dönem itibari ile ülkenin içerisinden geçtiği zorlu süreçleri görmezden gelerek yaptığı siyasal değerlendirmelerdir ki "46 ruhu" olarak tanımladığı bu dönemi özellikle tek partili yapıya eleştirel bakışla açıklamaya çalışmıştır. Ecevit'e göre sözü edilen iktidarın el değiştirmesi halkın değişime olan özleminin ve CHP siyasetine karşı tepkisinin bir tezahürüdür.[120] Burada Ecevit, Millî Mücadele dönemi Mustafa Kemal Paşasının halk desteğine mazhar olduğunu fakat Cumhuriyet'in kuruluşu ile CHP etrafında kümelenmeye başlayan bürokrasinin, ilerleyen zaman diliminde halktan koparak dar bir çevreye sıkıştığı eleştirisini yapmıştır. Ayrıca Ecevit, mensubu olduğu sol fraksiyonu "kendisini hiçbir sınıfa, gruba, zümreye ait görmeyen halkçılık" biçiminde tanımlarken, halkın üzerinde ve dışında bir aydın kadro ile yapılması planlanan devrim hareketinin de içerisinde olmayacaklarını, bunun bilinen Atatürkçülükle aralarına mesafe koymak olacağı iddiasında da bulunmuştur.[121]

Atatürkçülüğün eleştirisinin bir diğer boyutu da yerlilik fikrinin tam anlamıyla kavramsallaşmamış olduğu yönündedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşanan "Batılılaşma" algısı devleti tarihsel ve kültürel ekseninden uzaklaştırdığı eleştirisi sıklıkla yapılmıştır. Bu durumda devlet içerisinde yönetim kademesinde halka rağmen halk için çalışan bir "üstüncü" yönetim kademesinin egemenliğine evirilen her anlamda otoriter ve bir çeşit oligarşik yapının da oluştuğundan söz edilmiştir.[122]

Feyzioğlu'na göre Atatürkçü bakış açısı öncelikli olarak memleketin her yanındaki sorunlarla mutlak ilgilenmesi öğütleyen bir anlayış olmasının yanı sıra dünyanın farklı bölgelerindeki rahatsızlıklara karşı da insan duyarlılığın oluşmasının şart olduğunu ifade eden bir düşünce tarzıdır. Bu düşünceden hareketle kendinden uzakta sandığın bir hadisenin bir gün gelip seni etkileyebileceğini, emperyalizmin yeryüzünden silineceği güne kadar tüm "mazlum milletler" ile mücadeleye devam edilmesinin Atatürkçü bakış açısının gereği olduğunu vurgulamıştır.

Sonuç

1931-1935 yılları arasında bir ideoloji olarak ortaya çıkan ve günün şartlarına uygun olarak değişim gösterebilen Kemalizm ideali bir milletin varoluşunun temeli olarak kurucu unsur tarafından halka aktarılırken diğer yandan söz konusu idealin sürekliliğinin sağlanabilmesi için dinamik yapısını da muhafaza etmesi gerekiyordu. İşte bu sebeple Cumhuriyet'in kurulduğu günden günümüze gelinceye kadar her iktidar sahibi, bilim insanı, toplumun farklı kesimlerinden söz sahibi olanlar kendi Kemalizm algılarını oluşturmuşlardır. Turhan Feyzioğlu da adı geçen bu iktidar sahipleri içerisindeki en önemlinden birisidir.

Bu arada "*Kemalizm*" bir ihtilâlci hareket olmanın yanı sıra emperyalizme ve onun işbirlikçilerine karşı da bir savaş vermiş dünyada içte ve dışta mücadele yürüten tek ideolojidir. Dünya 'da hiçbir ideoloji ya da devrim hareketi Kemalizm gibi iki ateş ile sınanarak kendisine toplum indinde yer bulmamıştır. Cepheden başlayıp, Lozan Antlaşması ile devam eden, ardından Cumhuriyet'in ilanıyla ulusal kimliğinin temellerini atan ve bu sayede "ihtilâl" aşamasını tamamlayan, "halkçılık bildirgesiyle" siyasi, sosyal, iktisadi yapılanma sürecini başlatan yegâne harekettir. Kemalizm'in "ihtilâl" hareketiyle "devrim" hareketi iç içe geçtiğinden sürecin tarihlendirilmesi de oldukça güçtür. Bu anlamda Kemalizm birilerinin iddia ettiği gibi bir üstyapı hareketi değildir.

---

[118] Fatih Yaşlı, "*Halkçı Ecevit": Ecevit, Ortanın Solu, CHP (1960-1980*), Yordam, 2020: 13-14; Onur Alp Yılmaz, Türkiye'de Sosyal Demokrat Harekette İdeolojik Dönüşüm: Demokratik Sol Parti (1985-2004), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2021: 60.

[119] "*İşçiler ve Partiler*", Ulus, (19 Şubat 1961): 1.

[120] Bülent Ecevit, *Atatürk ve Devrimcilik*, İş Bankası Yayınları, 2015: 67-68.

[121] Tanıl Bora, Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler, İletişim Yayınları, İstanbul 2017: 578.

[122] Mustafa Çolak, Bülent Ecevit, İletişim Yayınları, İstanbul 2016: 196; İsmail Cem, Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi, İş Bankası Yayınları, İstanbul: 31-33, 296, 299.

Turhan Feyzioğlu, Türk siyasi hayatının değerli figürlerinden birisi olup devletin yönetim kademelerinde görevler üstlenmiş bir devlet adamı, bürokrat ve akademisyendir. Etkin siyasi hayatı CHP'den 1957 yılında Sivas milletvekili seçilmesiyle başlayan Feyzioğlu, parti ve dolayısıyla ülke yönetiminde de oldukça önemli makamlara kadar yükselmiştir. Ülke kamuoyunda ve parti kulislerinde CHP'nin birkaç yıl sonraki genel başkanlığına adı geçerken, partinin dönem itibari ile genel başkanı olan İsmet İnönü ve sağ kolu olarak isimlendirilen Bülent Ecevit'in siyasi hamleleri karşısında varlık gösteremeyerek öncelikle parti yönetiminden, ardından da partiden kendi isteği ile ayrılmak zorunda kalmıştır.

Sözü edilen ayrılığın başlangıcı 1967 yılına dayanmaktadır ki CHP'nin ideolojik olarak halkın ihtiyaçlarını karşılama noktasında yetersiz kaldığının parti kurullarında dile getirilmeye başlanmasıyla dönemin CHP yönetimi, halka ulaşabilmek adına yeni bir vizyon olduğunu iddia ettiği "Ortanın Solu" akımını gündeme taşımıştır. CHP, yıllardır üzerine yaftalanan "halka rağmen, halk için" anlayışını söz konusu ideolojiyle birlikte "halk için, halkla beraber'' anlayışına evirdiğini ve "tavanın'' değil "tabanın'' sesi olmayı hedeflediklerini ifade edince, Sağ-Kemalizm olarak da ifade edilebilecek bir siyasi görüş ortaya koyan Turhan Feyzioğlu gibi partinin bazı etkin isimleri (Sekizler Hareketi), "parti prensiplerinden, idealler ve ideolojiden kopmak" ile suçladıkları parti yönetimini kararlarından ısrarla döndürmek adına girişimlerde bulunmuşlardır. Fakat Ecevit'in bu dönemde gazetelerde Atatürk Devrimleri hakkında yaptığı olumsuz yorumlar, parti içerisinde şiddetli bir muhalefet ile karşılanmış, hatta tenkit edilmiştir. Bir taraftan "Ortanın solu" söylemi diğer taraftan Atatürk'e karşı Ecevit'in söylemlerinin parti üst yönetimi tarafından tepki görmemesi, Feyzioğlu ve onun gibi düşünen partiyle iltisaklı kişilerin istifalarının da yolunu açmıştır. Yaşanan istifa, Feyzioğlu adına bir sondan ziyade başlangıç olmuştur.

İşte bu süreçte Turhan Feyzioğlu ile arkadaşlarının, Atatürkçü ideallere sıkı sıkıya bağlı bir siyasal oluşum kurma isteği kuvvetlenmiştir. Partinin kurulmasıyla birlikte hızla tüzük ve program hazırlama çalışmaları başlamış ve temel prensipler, Atatürk'ün ortaya koyduğu ideolojiler biçiminde belirlenmiştir. Bunun için kullandıkları slogan; "Ne aşırı sağ ne aşırı sol, Atatürkçü yol" şeklinde belirlenmiştir. Çünkü Feyzioğlu'na göre Atatürk, hiçbir zaman sola ya da sağa çark etmemiş, şahsına mahsus bir siyasi düşünce ortaya koymuştur ki bu fikirler, zaten ülkenin kurulmasını, iktisadi, sosyal ve kültürel olarak kalkınmasını temin etmiştir. Bu ideallerin ve ideolojinin terk edilmesi neticesinde ülke, siyasi ve iktisadi buhrana sürüklenmiş ve söz konusu ideallere dönülmediği takdirde memleketin yeniden düzene girmesinin mümkün olmayacağı görüşünü, partisinin yayın organı olan Atayolu Dergisi'nde defalarca ifade etmiştir.

Bu bağlamda Turhan Feyzioğlu'nun Kemalizm algısını Kadro veya Ülkü dergilerinin kendi anlayışları etrafında benimsedikleri sol veya sosyal demokrat bir çizgide değil, CHP'nin Dördüncü Büyük Kurultayında ortaya koyduğu idealler ölçüsünde kabul gören bir Kemalizm anlayışıyla hareket ettiğini söylemek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Aslında siyasi partilerin ideolojilerini, ülkeleri adına plan ve projelerini ya da iktidarı eleştirmek adına basın yayın organlarını kullanmaları yeni bir faaliyet olmasa da tercih sebepleri değişkenlik göstermiştir. Feyzioğlu, Atayolu Dergisi'ni siyasi parti kurduğu ilk yıllarda değil de siyasi hayatının sonlarına doğru çıkarmıştır. Dergide mevcut yönetimi, ülkenin içerisinde olduğu terör sarmalını, iktisadi bozulmayı, eğitim sistemindeki aksaklıkları, toplumun içerisinde bulunduğu sosyolojik açmazları eleştirmenin yanı sıra bunların çözümünün, kurdukları siyasi partide ve onun Atatürkçü, Kuvva-i Millici, milliyetçi, seküler, halkçı, sosyal adaleti temel alan programlarında olduğunu vurgulamıştır.

Atayolu Dergisi, Türk toplumuna Feyzioğlu ve Cumhuriyetçi Güven Partisi yöneticileri tarafından verilen bir manifesto niteliği de taşımaktadır. Cumhuriyetçi Güven Partisi'nin dönem itibariyle Türk siyasi yaşamında oynadığı etkin rol düşünüldüğünde halk tarafından söz konusu manifestonun okunduğu anlaşılmaktadır.

Finansal Destek ve Teşekkür/Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması/Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

Atatürk, Mustafa Kemal. Gazi Mustafa Kemâl Paşa Hazretleri İzmir Yollarında: Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin İzmir Seyahatleri Esnasında Muhtelif Mahallerde Îrâd Buyurdukları Nutuklar ve Hasbihâller, Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi (İstihbarat Matbaası), Ankara, 1339, 103-126.

Atayolu Dergisi Yönetim Kurulu Kararı, 1979

Cumhuriyetçi Güven Partisi Programı, Ajans-Türk Matbaası Sanayii, Ankara, 1971

Cumhuriyet Halk Partisi Programı 1976, Ajans Türk Matbaacılık Sanayi, Ankara 1976

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Birleşim: 58, 25.04.1973

Cumhuriyet Halk Fırkası Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları 10–18 Mayıs 1931

Cumhuriyet Halk Partisinin Dördüncü Büyük Kurultay Görüşmeleri Tutulgası

Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi ve Programı 1931

Cumhuriyet Halk Partisinin Programı: (Onuncu Büyük Kurultayca onanmıştır), 1953

Kollektif, CHP, İlk Açıklama ve Bazı İthamlara Cevaplar, Doğuş Matbaacılık, Ankara, 1967

Telif Eserler

Aksoy, Muammer. *Atatürk ve Sosyal Demokrasi*. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1997.

Albayrak, Mustafa. "Kemalizm'in Düşünsel Temelleri ve Tarihsel Oluşumu", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XVII/77, (2010): 31-314, 328, 348.

Alkan, Mehmet Ö. "1960 Darbesi ve Üniversitelerde Tasfiyeler: 147'ler Olayı", *Toplumsal Tarih*, 286, (2017): 58,62.

Alpar, Cem. "Kadro Hareketi İçinde Türk Devrimi ve Kemalizm", *Bildiriler ve Tartışmalar, Uluslararası Atatürk Sempozyumu (17-22 Mayıs 1981)*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, 1984.

Arar, İsmail. *Hükûmet Programları*. İstanbul: Burçak Yayınevi, 1968.

Atatürk, M. Kemal. *Söylev ve Demeçleri (1919-1938)*. C. I, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2. Baskı, 1961.

Ateş, Davut. "Küresel Şehirde Güvenlik Sorunu", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 36, (2009): 1-23.

Ayata, Ayşe Güneş. "Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Ortanın Solu Hareketi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 50/3, (1995): 82.

Belge, Murat. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedis*i, C.IV, Ankara: İletişim Yayınları, 1983.

Bila, Hikmet. *CHP'nin Tarihi (1919-1979)*. Ankara: DMS Doruk Matbaası, 1979.

Bora, Tanıl. *Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.

Bozkır, Gürcan. "Türk Siyasal Hayatından Cumhuriyetçi Güven Partisi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VI/15, (2007): 285.

Bozkır, Gürcan. "Cumhuriyet Halk Partisi'nde Bülent Ecevit ve Ortanın Solu Düşüncesi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4/11, (1995): 236.

Bozkır, Gürcan. "Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun Siyasi Kişiliği", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları*, II/6, (1996): 227-228, 285.

Cem, (İpekçi) İsmail. *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*. İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2017.

Clarke Paul A.-Foweraker, Joe B. "Encyclopedia of Democratic Thought.", New York: *Routledge*, 2001.

Çeçen, Anıl. *Atatürk ve Cumhuriyet*. Ankara: Tisa Matbaası, 1981.

Çolak, Mustafa. *Bülent Ecevit*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.

Ecevit Bülent. *Ortanın Solu*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, 2009.

Ecevit, Bülent. *Atatürk ve Devrimcilik*. İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2015.

Feyzioğlu, Turhan. *Millet Yolunda.* İstanbul: Dergâh Yayınları, 1975.

Gezgin, Suat. *Türkiye'de Yerel Basın*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2007.

Görücü, Çağdaş. "Tek Parti Döneminde Halkçılık ve Sosyal Politika: Solidarizm ve Korporatizm Kavramları Çerçevesinde 1936 İş Kanunu Hakkında Bir Değerlendirme", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3/54, (2017): 1342-1352.

Kansu, Aykut. "Türkiye'de Korporatist Düşünce ve Korporatizm Uygulamaları"*, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 2 Kemalizm*, (Ed. A. İnsel), İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

Karal, Enver Ziya*. Atatürk ve Devrim, (Konferanslar-Makaleler 1935-1978)*. Ankara: ODTÜ Yay., 2003.

Kazmaz, Süleyman. "*Atatürk Cumhuriyet ve Laik Hukuk*", Erdem, 11/31, (1998): 117-138.

Kili, Suna. *1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yay., 1976.

Kirişcan, Bekir-Taşdemir, Babacan-Tonguç, Günnar Yağcılar. "Tipografinin Gazetelerin Görsel Kimliği ve Güvenilirliği Üzerine Etkisi: Karşılaştırmalı Bir Analiz", *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 13/25, (2020): 104-106.

Koçak, Cemil. "Siyasi Tarih (1923-1950)", *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*, (Ed. S. Akşin), İstanbul: Cem Yayınevi, 2000.

Komisyon. *Tarih IV*, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti. İstanbul: Maarif Vekilliği, 1931.

Kop, Kadri Kemal. *Millî Şefin Söylev, Demeç ve Mesajları*, Ankara: Akay Kitapevi, 1945.

Köker, Levent. Modernleşme, *Kemalizm ve Demokrasi*. İstanbul: İletişim Yay., 5. Baskı, 2000.

Köymen, Nusret. "Kemalizm ve Politika Bilgisi", *Ülkü*, 7/41, (1936): 321-324.

Girgin, Atilla. *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*. İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2001.

Güneş, Turan. *Türk Demokrasisinin Analizi*. Yay. Haz. Hurşit Güneş, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2009.

Güneş, Turan. *Araba Devrilmeden Önce*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 1983.

İnan, Afet. *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El yazıları*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2000.

İnan, Afet. *Tarihten Bugüne*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 1970.

Makal, Tahir Kutsi. Siyaset sahnesinden Çehreler. İstanbul: İnanç Yayınları, 1987.

Neumann, Sigmund. "Toward a Theory of Political Parties" *World Politics*, 6/ 4, (1956): 561.

Tekil, Füruzan. *Politika Asları*, İstanbul: Geçit Yayınları, 1973.

Özcan, Azmi. "Meşveret", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 29, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2004.

Özel, Mehmet. *Atatürk*. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1992.

Oral, Fuat Süreyya. *Türk Basın Tarihi*. Ankara: Yeni Adım Matbaası, 1968.

Ozankaya, Özer. *Dünya Düşünürleri Gözüyle Atatürk ve Cumhuriyet*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.

Özbudun, Ergun. "Atatürk ve Demokrasi," *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, V/14, (1989): 287.

Özer, Sevilay. "*1950-1954 Genel Seçimlerinde Antalya"*, Gazi Akademik Bakış Dergisi, 15/29, (2021): 278.

Özsungur, Fahri-Güven, Seval. "Tüketici Davranışlarını Etkileyen Sosyal Faktörler ve Aile", *International Journal Of Eurasian Education And Culture (IJOEEC)*, 3, (2017): 137-139.

Saray, Mehmet. *Atatürk'ün Türklük ve Milliyetçilik Anlayışı*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2022.

Uzun, Hakan. "*Tek Parti Döneminde Yapılan Cumhuriyet Halk Partisi Kongreleri Temelinde Değişmez Genel Başkanlık, Kemalizm ve Milli Şef Kavramları",* Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, IX/20-21, (2010): 20-21, 233-271, 246,249.

Ülken, Yüksel. *Atatürk ve İktisat*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1981.

Ülkü Halkevleri Dergisi, "*Cumhuriyet Halk Partisi'nin Doğuşu ve Gelişimi*", V/28, (Haziran 1935): 260-267, 321-324.

Yaşlı, Fatih. "*Halkçı Ecevit": Ecevit, Ortanın Solu, CHP (1960-1980*). İstanbul: Yordam, 2020.

Yılmaz, Onur Alp. *Türkiye'de Sosyal Demokrat Harekette İdeolojik Dönüşüm: Demokratik Sol Parti (1985-2004)*. Ankara: Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2021. (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

Süreli Yayınlar

Atayolu

Cumhuriyet

Durum

Milliyet

SES

Tercüman

Ulus

Ülkü Halkevleri

İnternet Kaynakları

https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halkcilik-ilkesi/# Erişim Tarihi: 26.06. 2023

https://strateji.ogu.edu.tr/Storage/Strateji/Uploads/Maaş-İstatistikleri-Verileri.pdf Erişim Tarihi: 15.06.2023

https://www.onkamatbaa.com/kagit-terimleri-ve-ozellikleri/ Erişim tarihi: 21.05.2023

https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turhan-feyzioglu-1922-kayseri-1988-istanbul/ Erişim tarihi: 21.05.2023

EKLER

EK-1

CGP Yayın Organı
EKİM-KASIM
SAYI: 11 10TL

ATAYOLU

Cumhuriyetçi Güven Partisi'nden haberler

CGP OYLARINDA BÜYÜK ARTIŞ OLDU

CGP'nin Atatürkçü tutumu gönülleri fethetti

CGP ÖNÜMÜZDEKİ GENEL SEÇİMLERE ARTAN BİR GÜÇLE KATILACAK

CGP Genel Başkanı Prof. Feyzioğlu'nun parti divanını açış konuşması

CGP GENEL BAŞKANI PROF. FEYZIOGLU'NUN DERGISININ SORULARINA CEVAPLARI SAYFA-8'DE

YURTTASLARDAN MEKTUPLAR (SAYFA-10-11-12)

CGP GENEL BAŞKAN YARDIMCISI BAHA VEFA KARATAY'IN YAZISI SAYFA-9'DA

CGP GENEL SEKRETERI ORHAN OZTRAK'IN KONUŞMASI SAYFA 2'DE

EK-2

CGP Yayın Organı
TEMMUZ-1979
SAYI:8 10.T.L

ATAYOLU

Cumhuriyetçi Güven Partisi'nden haberler

"ATATÜRKÇÜLÜĞE ÇAĞRI" OLAĞANÜSTÜ BÜYÜK KONGRESI YAPILDI

CGP SAFLARINDA ATATÜRKÇÜ ŞAHLANIŞ

CGP LIDERI PROF. FEYZIOGLU

ATATÜRK DIYORKI

"Geçen zamana nisbetle daha çok çalışacağız. Daha az zamanda daha büyük işler yapacağız. Burada da muvaffak olacağımıza şüphem yoktur.

PROF. FEYZIOGLU'NUN BÜYÜK KONGREYI AÇIŞ KONUŞMASI

Genel Başkan tarafından okunarak oybirliği ile kabul edilen Atatürkçü güçbirliği bildirisi

ATATÜRKÇÜLÜĞE ÇAĞRI

(DEVAMI 12. SAYFADA)

(DEVAMI 3. SAYFADA)

EK-3

ATATÜRKÇÜLER
C.G.P. DE
BİRLEŞELİM

NE AŞIRI SAĞ
NE AŞIRI SOL
ATATÜRKÇÜ YOL

EK-4

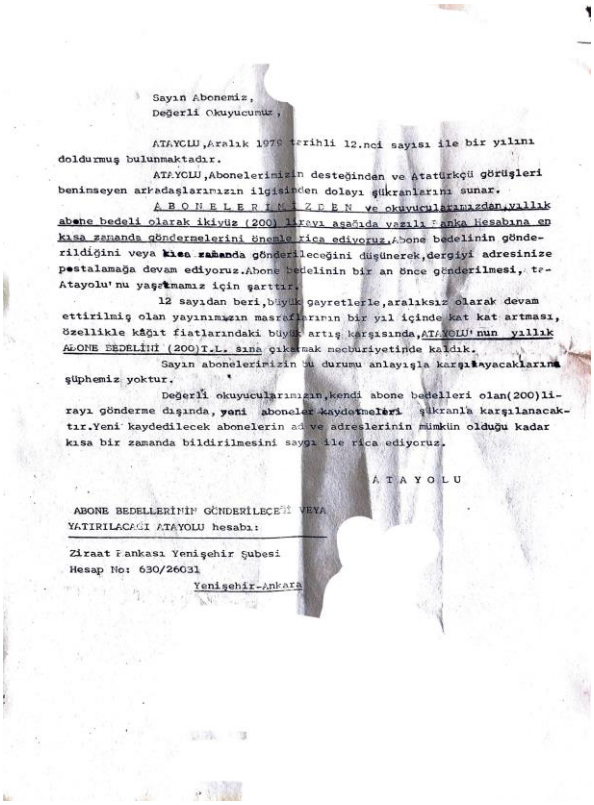

Sayın Abonemiz,
Değerli Okuyucumuz,

ATAYOLU, Aralık 1979 tarihli 12.nci sayısı ile bir yılını doldurmuş bulunmaktadır.

ATAYOLU, Abonelerimizin desteğinden ve Atatürkçü görüşleri benimseyen arkadaşlarımızın ilgisinden dolayı şükranlarını sunar.

ABONELERIMIZDEN ve okuyucularımızdan, yıllık abone bedeli olarak ikiyüz (200) lirayı aşağıda yazılı banka hesabına en kısa zamanda göndermelerini önemle rica ediyoruz. Abone bedelinin gönderildiğini veya kısa zamanda gönderileceğini düşünerek, dergiyi adresinize postalamağa devam ediyoruz. Abone bedelinin bir an önce gönderilmesi, ta-Atayolu'nu yaşatmamız için şarttır.

12 sayıdan beri, büyük gayretlerle, aralıksız olarak devam ettirilmiş olan yayınımızın masraflarının bir yıl içinde kat kat artması, özellikle kâğıt fiatlarındaki büyük artış karşısında, ATAYOLU'nun yıllık ABONE BEDELINI (200)T.L. sına çıkarmak mecburiyetinde kaldık.

Sayın abonelerimizin bu durumu anlayışla karşılayacaklarına şüphemiz yoktur.

Değerli okuyucularımızın, kendi abone bedelleri olan (200) lirayı gönderme dışında, yeni aboneler kaydettikleri şükranla karşılanacaktır. Yeni kaydedilecek abonelerin ad ve adreslerinin mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda bildirilmesini saygı ile rica ediyoruz.

ATAYOLU

ABONE BEDELLERININ GÖNDERILECEĞI VEYA YATIRILACAĞI ATAYOLU hesabı:

Ziraat Bankası Yenişehir Şubesi
Hesap No: 630/26031
Yenişehir-Ankara